

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Riziko užívání drog z pohledu žáků na střední škole

Vypracovala: Michaela Čejková
Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Procházka, Ph.D.
České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorka této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Datum: _____

Podpis studenta: _____

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Miroslavu Procházkovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky, metodické vedení práce a vřelý přístup. Další velké díky patří informantům, kteří mi umožnili, abych s nimi mohla vést rozhovory.

Abstrakt

Bakalářská práce pojednává o problematice rizika užívání drog z pohledu žáků na střední škole. Práce analyzuje názory a zkušenosti žáků střední školy ve vztahu k tématu rizikového chování. Teoretická část je věnována analýze odborné literatury, jež je zaměřená na problematiku návykových látek, historii i aktuální problémy jejich zneužívání ve vztahu ke specifikám středoškolské mládeže. Dále se text orientuje na popis systému školní prevence a vyhledávání pomoci uživatelů drog. Praktická část představuje výsledky průzkumu realizovaného pomocí kvalitativního výzkumu. Obsahuje pohledy informantů, žáků vybraných středních škol na návykové látky a na rizika jejich zneužívání. Hlavním cílem bakalářské práce je analyzování a zaznamenávání zjištěných dat, jež vyplývají z oblasti rizik užívání drog z pohledu studentů na střední škole.

Klíčová slova

drogy, psychoaktivní látky, návykové látky, riziko, závislost, prevence

Abstract

The bachelor's thesis deals with the issue of drug use risk from the perspective of secondary school students. The author will analyze the opinions and experiences of secondary school students in relation to the topic of risky behavior. The theoretical part will be devoted to the analysis of professional literature focused on the issue of addictive substances, their history, and current problems of their abuse in relation to the specifics of secondary school youth. Furthermore, the author will focus on describing the school prevention system and seeking help for drug users. The practical part will use qualitative research to explore the perspectives of informants, students from selected secondary schools, on addictive substances and the risks of their abuse. The main goal of the bachelor's thesis will be to analyze and record the findings data arising from the area of drug use risks from the perspective of students at secondary schools.

Keywords:

drugs, psychoactive substances, addictive substances, risk, addiction, prevention

Obsah

Úvod.....	8
1. Drogy a jejich historie.....	9
a) Alkoholické nápoje	11
b) Opioidy a opiáty	12
c) Konopné drogy	13
d) Halucinogeny	14
e) Psychomotorická stimulancia.....	14
f) Těkavé látky	15
g) MDMA a taneční drogy	15
h) Tabák.....	16
1.1. Novodobé drogy	16
a) Kratom.....	17
b) HHC	17
1.2. Obecná rizika užívání drog	18
1.2.1. Rizikové chování.....	18
1.2.2. Riziko závislosti	19
1.2.3. Rizikové faktory vzniku závislosti	19
a) Individuální faktory.....	19
b) Ochranné faktory.....	20
c) Rodinné faktory.....	20
d) Společenské faktory	20
2. Žáci střední školy z hlediska vývojové psychologie.....	22
2.1. Adolescent.....	22
2.2. Četnost užívání drog u dospívajících	23
3. Prevence rizikového chování	24

3.1.	Primární prevence	24
3.1.1.	Peer program	25
3.1.2.	Školní metodik prevence	26
3.1.3.	Pedagogicko-psychologická poradna	26
3.2.	Sekundární prevence	27
3.2.1.	Střediska výchovné péče pro děti a mládež.....	27
3.2.2.	Diagnostické ústavy	28
3.3.	Terciární prevence	28
3.3.1.	Ústavní výchova	28
3.3.2.	Harm reduction.....	29
3.3.3.	Nízkoprahové kluby	29
3.3.4.	Kontaktní centra	30
4.	VÝZKUMNÁ ČÁST	31
4.1.	Metodologie výzkumu.....	31
4.2.	Analýza nabíraných dat	35
4.3.	Interpretace zjištěných dat.....	47
4.4.	Diskuze	48
4.5.	Závěrečné shrnutí:	49
	Závěr.....	50
	Seznam použitých zdrojů	51
	Přílohy	55

Úvod

Riziko užívání drog mezi studenty na středních školách je stále aktuální a závažný problém ve společnosti. Mladí lidé jsou v období intenzivního vývoje a hledání vlastní identity velice citliví, a proto se může stát, že snadno začnou s experimentováním s různými druhy návykových látek. Přestože ve společnosti existuje stigmatizace uživatele drog, je důležité brát v úvahu, že žáci na středních školách jsou zranitelnou skupinou, která se ocitá ve fázi života, kdy je často vystavena tlaku vrstevníků, konfrontována s akademickým očekáváním a čelí dalším stresovým faktorům. V této době hledají možnosti úniku, zábavu nebo zvládnutí emocí a mnozí se mohou obrátit k užívání drog jako k prostředku, který jim může poskytnout dočasnou úlevu.

Cílem bakalářské práce je porozumět pohledu studentů na rizika užívání drog a faktorům, které k tomuto chování vedou. Vzhledem k autorčině zaměstnání toto patřilo mezi hlavní kritéria výběru autorčina tématu bakalářské práce.

Bude zkoumáno vnímání rizik, příčiny a motivy spojené s užíváním návykových látek z pohledu žáků na střední škole. Dále budou hledány důsledky, které užívání návykových látek může způsobit a ovlivnit nejen jejich životy, ale i vzdělávání.

Pro dosažení tohoto cíle bude použita metoda kvalitativního výzkumu, která umožní autorce obširnější vhled do prožívání studentů na střední škole v kontextu s užíváním návykových látek.

1. Drogy a jejich historie

Pojem droga/drogy je známý už od nepaměti, již v historii se drogy neboli psychotropní a omamné látky byly používány k náboženským rituálům. V současné době jsou drogy všude kolem nás a jejich distribuce není místně limitovaná. Například v obchodech s potravinami je tvořena značná část nabídky sortimentu právě drogami. Těmi, které jsou společností tolerované. Alkohol patří do skupiny drog, které se řadí do kategorie legálních, avšak mnohdy mohou být rizikovější než nelegální látky (Nožina, 1997).

Dle Kaliny (2015) lze drogu definovat jako látku, která má níže uvedené vlastnosti:

1. Psychotropní efekt – ovlivňuje vědomí jedince tím, že mění jeho vnímání, prožívání a svět, jak ho vidíme a vnímáme.
2. Potenciál závislosti – dlouhodobé a pravidelné užívání návykových látek může vést ke ztrátě kontroly nad drogou a k závislosti – fyzické, psychické či kombinaci obou.

Tuto definici splňuje například i káva, čaj, tabák, nebo různé druhy léků, protože i v již zmíněných příkladech bylo v souvislosti s požitím zjištěno ovlivnění psychického stavu (Nožina, 1997). Jedná se o legální drogy. Druhá skupina drog jsou drogy nelegální. Je zákonem regulováno, toto jednání může být trestným činem, za který je možné uložit i trest odnětí svobody. Zacházení s drogami a jejich definici upravuje zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Teorie rozděluje dále měkké a tvrdé drogy. Mezi měkké drogy se kromě kávy a tabáku dále řadí ještě marihuana, přesto ji nelze z toho důvodu považovat za drogu legální. Je-li nějaká droga označena za měkkou, neznamená to, že je zákonem aprobovaná. Na druhé straně zástupci tvrdých drog jsou například alkohol, který je legální, dále pervitin, kokain a tak podobně. Uvedení zástupci z řad tvrdých drog mají na své uživatele daleko více devastující účinky, ať už po stránce ekonomické, sociální či po stránce zdravotní.

Historie drog

V této kapitole historie drog, se zaměřím převážně na důležité mezníky, co se týče výskytu a užití drog.

Drogy jsou s námi už od nepaměti, zkrátka tu vždy byly a stále budou. Už v dávné historii se psychoaktivní látky používaly například při šamanských rituálech, ve zdravotnictví a pro náboženské účely. Nyní se zaměřím na významné události v rámci drogové problematiky.

Prvním novodobým drogovým mezníkem bylo vypuknutí první světové války. Během ní se objevila sloučenina MDMA a MDA, což je derivát amfetaminu, jenž je nyní známý jako extáze, která po užití navozuje halucinace. Tyto látky se používaly jako prostředek pro utišení pocitu hladu vojáků, kteří bojovali ve frontách. Vojáci se cítili nabuzení, přestali mít pocit hladu, a tak důstojníci mohli místo vozů s jídlem vozit pytlíčky s tabletkami, které zažehnají hlad (Dvořák, 2023).

Dalším zlomem byl konec první světové války, kdy se začínal objevovat kokain. Ten byl rozšířený převážně u umělců. Později se však stal známým i v nižších vrstvách společnosti. Postupem času si získal název „droga zapomnění“. Často byl využíván prostitutkami, které jej měly schovaný v pudřenkách za účelem povzbuzení při svém nejstarším řemeslu (Jáník a spol, 1990).

S příchodem druhé světové války, válečné operace přerušily na 6 let spojení mezi ostatními zeměmi a drogy se přestaly dovážet. Cenzura kontrolovala všechny zásilky, které byly dovezeny z ciziny, a proto je bylo náročné uchovávat. Drogy ovšem zcela nezmizely. Psychoaktivní látky ze skupiny stimulancií, sedativ a opioidů zde byly opět ve větší míře zneužívány převážně v období po druhé světové válce, respektive po roce 1948, kdy začaly sloužit například jako uklidňující přípravky v podobě amfetaminů například u letců – sebevrahů. Poté se začalo experimentovat s drogami a začaly se využívat v nemocnicích a v léčebnách. Jednalo se převážně o LSD. S ním je spojován známý psychiatr českého původu Stanislav Grof, který tuto látkou praktikoval pro výzkumné účely (Nožina, 1997). Po otevření hranic v roce 1989 si lidé začali vyrábět drogy sami a dále se drogy začaly opět dovážet. Známou, uměle vyrobenou drogou, byl Braun, který byl složen z látek kodeinu a umělých opiátů, jenž sloužil jako hlavní surovina při výrobě drog.

V sedmdesátých letech přišlo hnutí hippie se svolným způsobem života. Součástí tohoto trendu bylo běžné užívání marihuany, hašiše a LSD, díky tomuto stylu byly konopné látky na vzestupu. V 80. letech se začínaly poprvé objevovat varny pervitinu, který se řadí podle míry rizika při užívání mezi tvrdé drogy. V případě tvrdých drog často dochází k závislosti.

Na začátku 90. let se začalo hovořit poprvé o abstinčních příznacích a abstinčním syndromu. Typická vlastnost pro tento stav je pocit viny, který se jedinec snažil překonat tím, že si vezme větší dávku drogy, což už nenavozovalo tak příjemný pocit jako když látku užil poprvé.

S prudkým rozšířením omamných a psychotropních látek v listopadu roku 1991 vznikl protidrogový tým za účelem koordinace užívání drog, dále v boji proti organizovaným zločinům. Co se týká věku užívání drog, tak se začal rapidně snižovat a zkušenost s drogou začalo mít více a více dospělých, ale i dětí. Dále přišel nárůst nových drog a jejich zneužívání a překupování přetrvává i do současnosti.

Ve 21. století se začínají rozšiřovat drogové tuzemské kartely, které jsou schopny v jakémkoli množství drogu dopravit do pár dní klidně přes půl republiky. Drogoví dealeri jejich produkty skrývali při vývozu například do vláken svetrů, ozubených kol či v krabici od banánů (Dvojka.rozhlas.cz).

1.1. Rozdělení drog

Drogy lze zařadit celkem do 8 skupin, jež jsou definovány níže (Kalina, 2015).

a) Alkoholické nápoje

Ze statistických údajů Českého statistického úřadu vyplývá, že v roce 2021 se hodnota spotřeby alkoholických nápojů v České republice (dále jen ČR) vyšplhala průměrně na 163, 3 l/ obyvatele, přičemž data zahrnovala lihoviny, víno a pivo.

V porovnání s údaji WHO (World Health Organisation) o spotřebě alkoholu ve světě lze konstatovat, že ČR se řadí mezi země s průměrně vyšší spotřebou alkoholických nápojů 1,6 l čistého alkoholu/osobu (WHO, 2019).

Z výše uvedených údajů je tedy patrné, že užívání drog ve formě alkoholických nápojů je v ČR velice rozšířeným fenoménem. Nejoblíbenějším alkoholem u nás je pivo. Výrazněji ho preferují muži než ženy, ženy dávají přednost vínu. Co se týče četnosti užívání, tak 46, 8 % mužů v roce 2022 uvedlo, že na pivo si pochutnávají týdně anebo častěji. Oproti mužům, žen, které jej pijí týdně a častěji, je skoro o polovinu méně tj. 24,1 % dotazovaných žen (Csémy a kol. 2023). Avšak problematika nadměrného užívání alkoholických nápojů se netýká pouze ČR, jedná se o celosvětový problém. S vysokou četností konzumace alkoholických látek ve společnosti se pojí i problematika zneužívání látek mládeží. Díky snadné dostupnosti alkoholu není pro mládež příliš složité si jej obstarat. Mezi nejčastější důvody motivace mládeže k užití této drogy patří například snaha o vyrovnání se starším kamarádům, zvědavost, překonání stresové situace nebo strach ze zesměšnění. Mládež alkohol často používá i jako nápomoc v prolomení hranic vůči opačnému pohlaví (Illes, 1999).

Dlouhodobé užívání alkoholu může vést k závislosti, otravě alkoholem, poruchám trávení, poškození jater, vzniku diabetu, poruchám spánku, poškození nervového systému, onemocnění srdce, poškození endokrinního systému. Zatímco u mužů může vést nadměrné užívání alkoholu k impotenci, u žen v případě užívání alkoholu v těhotenství může dojít k vážnému poškození plodu (Kalina, 2015). Další následky užívání alkoholu jsou úrazy způsobené pod jeho vlivem, a to v dopravě, po pádu, pořezání či popálení. Dalším závažným problémem je riziko ohrožení sebe samotného či druhého v důsledku usednutí za volant pod vlivem návykových látek. Co se týče nákupu a užívání alkoholu, je dle zákona v ČR stanoven věk od 18 let, ve Spojených státech amerických a Japonsku od 21 let a ve Švédsku je spodní hranice užívání a nákupu alkoholu minimálně 20 let (Nešpor, 1996).

b) Opioidy a opiáty

Tato skupina je pojmenována podle sušené šťávy z nezralých makovic (opia). Ve Spojených státech amerických je volné pěstování máku nezákonné. Mák tam koupíte pouze po několika gramech, a to v malé lahvičce jako koření (Dvořák, 2023). Jedná se o látky tlumivého charakteru, které nabývají euforického efektu.

„Nejvýznamnějšími přírodními zástupci jsou alkaloidy morfium a kodein, z polosyntetických a syntetických látek jsou pro adiktologii nejvýznamnější heroin, metadon, buprenorfin a v Čechách také braun“ (Kalina, 2015, s. 55).

Celosvětově nejrozšířenější drogou této skupiny je heroin, který je 2,5x silnější než morfin. Mezi nejzávažnější rizika patří možnost předávkování, které může skončit až smrtí. Převážně u heroinu, morfinu a jeho derivátů je rychlý nástup a existuje zde vysoká šance vzniku psychické a fyzické závislosti. Užívá se buď kouřením, šňupáním, nitrožilní aplikací, nebo ústy (<https://www.nzip.cz>). Dalším významným zástupcem je již zmiňovaný kodein, který se užívá převážně v lékařství na předpis. Používá se pro úlevu od bolesti, k tlumení úmorného kašle a také proti průjmům. Při dlouhodobém užívání si na něm jedinec může vytvořit závislost (Dvořák, 2023).

Z citované výroční zprávy o problematice užívání psychoaktivních léků v ČR vyplývá, že veliký problém začíná být zneužívání léků na lékařské předpisy, ale i bez něj. Nejčastější zneužívanou látkou je převážně benzodiazepin a Z-hyponotika. V roce 2022 je bez lékařského předpisu užilo průměrně 8-13 % dospělé populace, z nichž 7-12 % mužů a 9-14 % žen za posledních 12 měsíců.

c) Konopné drogy

Jedná se o nelegální přírodní měkké drogy, jejichž účinky jsou takzvaně halucinogenní, což znamená, že ovlivňují centrální nervový systém jedince. Všechny konopné drogy obsahují kanabinoidy – několik sloučenin, z nichž je neznámější THC, CBD – primární složka, která je sama o sobě zcela nepсихоaktivní (Canatura, 2023). Nejaktivnější látkou je delta-9-trans-tetrahydrocannabinol neboli THC. Kvalitní marihuanu poznáme tak, že „lepší“ a má velice intenzivní a specifickou vůni (Kalina, 2015).

Mezi konopné drogy řadíme marihuanu, hašiš či hašišový olej. Marihuana se lidově nazývá například mařka, tráva, marjánka, zelí a tak podobně. V ČR patří mezi nejrozšířenější nelegální drogu, kterou společnost v rámci možností akceptuje. Nástup účinků po užití se dostavují během několika minut a odeznívají po 2 až 4 hodinách. Záleží na způsobu požití a individuálnosti jedince (Dvořák, 2023). Co se týká užívání konopných drog, tak je preferováno převážně kouřením ve formě „jointů“, nebo inhalace v podobě dýmky. Marihuana se dá také přimíchat do jídla, což způsobuje rychlejší nástup účinků (Národní zdravotnický informační portál, 2012). Po užití přicházejí stavy nadměrné veselosti, pocity euforie, nabuzení, zklidnění a zostřené smyslové vnímání. Jak už jsem zmínila, marihuana patří do drog měkkých, což znamená, že se řadí do drog s nejnižším negativním dopadem na jedince. V případě dlouhodobého užívání nevzniká ani psychická (pouze zřídka) ani fyzická závislost, ovšem dlouhodobý uživatel může mít potíže s pamětí a s koncentrací, poruchami nálad, potencí a tak podobně (Kalina, 2015). Mezi další negativní dopady na lidský organismus se řadí zvýšené riziko srdečních onemocnění, větší předpoklady ke vzniku onkologických problémů jako je například rakovina plic a v neposlední řadě dlouhodobý konzument marihuany riskuje ztrátu plodnosti. V případě, že má jedinec, jenž kouří marihuanu, predispozice ke vzniku duševních poruch, může u něj dojít k jejímu rozvoji, konkrétně schizofrenie.

• Konopí pro léčebné účely

Konopné drogy – marihuana se využívá i ve zdravotnictví, ovšem pouze samičí květy, které obsahují malé množství halucinogenní látky. Mají pozitivní účinky při závažných onemocněních. Pomáhají například na snížení obtíží při roztroušené skleróze, revmatu, onkologických onemocněních, neurologických, ortopedických nebo chronických potížích. Lékařská marihuana je legální, ale k dostání je pouze na předpis od lékaře. Pacient obdrží od svého ošetřujícího lékaře elektronický recept, který si následně vyzvedne

ve specializované lékárně. Maximální množství vydávaného konopí v období jednoho měsíce pro jednoho pacienta je 180 gramů (Státní ústav pro kontrolu léčiv).

d) Halucinogeny

Halucinogeny jsou skupina přírodních a syntetických látek, při jejichž požití se výrazně mění vnímání, psychika a hloubkové prožívání. Mají psychedelické účinky, při kterých se člověk cítí jako omámený, mívá zrakové či sluchové halucinace a veškeré pocity se mu při konzumaci umocní.

Psychedelika se užívají buď konzumací, kouřením, sublingválně (podáváno pod jazyk), ve výjimečných případech i injekčně (Kalina, 2015). Při aplikaci záleží na dvou okolnostech. V první řadě je velice důležité, v jakém psychickém rozpoložení se člověk nachází (set). Druhým významným faktorem je prostředí, ve kterém jsou drogy užívány, včetně osob nacházejících se v bezprostřední blízkosti uživatele (setting). V případě že je set i setting dobrý, mívá člověk po požití dobré a příjemné pocity. Ovšem v případě, kdy set anebo setting vhodný není, nastává tzv. „bad trip“ neboli nehezky, hrůzný prožitek. V takovém případě jedinec vyhledává okamžitý únik. Ve vyhocených případech mohou uživatelé skončit až v psychiatrické léčebně, protože jim droga způsobí nenávratné duševní změny (Národní zdravotnický informační portál).

Mezi nejvýznamnější zástupce patří LSD (tripy či krystaly) a psilocybin. Jde o látku, která je obsažena v houbách rodu Psilocybe – lysohlávka. Lysohlávky neboli houbičky se vyskytují i na našem území, konkrétně rostou na travnatých plochách, mechu a převážně je nalezneme u trusu hospodářských zvířat. Co se týče účinků psilocybinu, ty nastupují od dávek kolem 0,5 mg – to představuje několik až desítek kusů plodnic. V historii byly halucinogeny používány indiány při rituálech (Kalina, 2015).

e) Psychomotorická stimulancia

Psychomotorická stimulancia působí povzbudivě, zrychlují organismus a zvyšují duševní i tělesný vývoj. Nejznámější zástupci jsou kokain, amfetamin, a metamfetamin – pervitin, který je nejvíce užívanou látkou v ČR v rámci této skupiny.

Kokain v ČR není až tak rozšířený (Kalina, 2015). Co se týče této drogy, tak ji nalezneme v podobě bílého prášku či krystalů. Získává se z listů koky. Další podoba kokainu je crack, což je forma, jež je určena ke kouření s dramatickými a rychlými účinky, které se projevují rozšířenými zornicemi, výtokem a krvácením z nosu, záchvaty vzteku, křečemi, pocity

pronásledování, náhlým srdečním selháním a tak podobně. Nejvážnější riziko představují duševní poruchy a deprese, ze kterých se stávají pokusy o sebevraždu (Nešpor, 1996).

f) Těkavé látky

Těkavé látky jsou tak zvaná organická rozpouštědla, která jsou značně nebezpečná. V případě požití hrozí i smrtelná otrava. Při užívání může nastat psychická i fyzická závislost (Říčan, Krejčířová a kol., 2006). Látky se inhalují a stav, který zpravidla odezní po několika minutách, nastává velice rychle, téměř ihned po užití. Po vdechnutí nastává nálada, jež se podobá opilosti. Jedinec se nabudí poté přichází pocit euforie se zrakovými či sluchovými halucinacemi a postupně přechází do spánkového režimu. V případě nadužívání hrozí poškození mozku, jater, ledvin a poleptání dýchacích cest.

Nejčastěji je zneužívají děti a dospívající mladého věku – především ze sociálně slabších rodin. U těchto jedinců je výhledově vysoká míra pravděpodobnosti přechodu na alkohol a jiné drogy (Kalina, 2015). Nalezneme je v podobě láhví či plechovek. Po užití je jedinec cítit po chemikáliích (Nešpor, 1996).

g) MDMA a taneční drogy

MDMA (extáze) se řadí do skupiny syntetických neboli uměle vytvořených látek, které jsou nejčastěji užívané ve spojení s tanečními diskotékami a elektronickou hudbou, přičemž je nejčastěji užívají a zkoušejí mladí jedinci. Mladiství drogu požívají za účelem dodání energie a pobavení, ovšem po vyprcháání stimulační látky se projevuje únava, deprese a mnohdy se může dostavit i stav toxické psychózy (Illes, 2002). Ten je charakterizován jako porucha myšlení s následným narušeným chováním (Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví). Účinnou látkou je methyldiosy-N-metamfetamin, časté jsou i jiné stimulační látky, které jsou společně s již zmíněnou halucinogenní směsí obsaženy. MDMA můžeme nejčastěji poznat jako barevné tabletky s vyraženými logy například se smajlíky. Dále se vyskytuje i v podobě krystalků, které mají narůžovělý až nahnědlý odstín.

Mluví-li někdo o extošce, „éčku“, sněhové kouli, tak má na mysli slangové označení právě této drogy. Rizika spojená s užíváním extáze jsou často nepředvídatelná a jedinec, který drogu užívá, často může pociťovat stav vyčerpání, dostavuje se i zvracení a nevolnosti. V některých případech se může v droze vyskytovat i různá jedovatá příměs, která nebude odhalena, a pak mladistvý či dospělý uživatel zaplatí tu nejvyšší daň, zemře. Předávkování se charakterizuje suchostí v ústech, svalovými křečemi, pevně sevřenou čelistí, jež může být doprovázená i skřípotem zubů. Dalším rizikem při požití je častá dehydratace jedince. S tou je spojené

i riziko celkového vyčerpání organismu a také vznik psychické závislosti, jež si můžeme vyložit jako neschopnost si užívat taneční akce či jinou společenskou zábavu bez této stimulační drogy (Národní zdravotnický informační portál).

h) Tabák

Tabák se společně s alkoholem řadí mezi nejrozšířenější drogy v ČR, je všudypřítomný a snadno přístupný pro dospělé, děti i pro mládež. Závislost, ať už psychická nebo fyzická, na tabáku, respektive na nikotinu, vzniká právě v dětství a období dospívání. Psychotropní složka tabáku je alkaloid nikotin, což je stimulant, který člověku, jenž jej užívá, přináší pocit štěstí, má uvolňující a povzbudivé účinky, a právě proto je tak vyhledávaný. Při nadměrném či pravidelném užívání tabáku ať už ve formě cigaret, doutníků, dýmky žvýkacího tabáku je vysoká možnost vzniku závislosti na nikotinu. Dnes je velkým fenoménem používání elektronických cigaret. Elektronické cigarety sice omezují tabák, ale obsahují stále vysoký podíl psychotropní a návykové látky – nikotinu (Drug Abuse,2018).

Národní výzkum užívání tabáku a alkoholu v ČR uvedl, že v roce 2022 elektronické cigarety užilo 10,2 procent z osob, s tím, že 5,1 % z tázaných sdělilo, že tzv. e-cigarety užívají denně. Co se týče poměrů spotřeby mužů a žen, tak statistiky uvádí nepatrnou odchylku mezi pohlavími – 10,4 % muži a 10 % ženy. Dále z výzkumu vyplynulo, že více než třetina uživatelů e-cigaret uvedlo, že současný s touto cigaretou, kouří i klasické cigarety (Csémy a kol. 2023).

Ačkoliv se na první pohled tabák nejeví až tak jako škodlivý, opak je pravdou. Odhaduje se, že kolem třetiny rakovinotvorných nádorů způsobuje právě již zmíněný tabák (Říčan, Krejčířová a kol., 2006). Podle Kaliny ročně v České republice umírá 23 000 kuřáků právě v důsledku nemoci spojené s tabákem, díky tomuto si zasloužil místo na předních příčkách drog s nejvyšší mírou rizika. Při dlouhodobém užívání vzniká psychická i fyzická závislost. Statisticky je zjištěno, že kuřáci, kteří cigarety užívají, se v limitu počtu vykouřených cigaret významně liší pohlavím. Ze statistických údajů v roce 2022 bylo zjištěno, že pravidelné kuřačky průměrně vykouří 5-9 cigaret denně zatímco muži 15-24 denně (Csémy a kol. 2023).

1.1. Novodobé drogy

V současné době se na trhu objevily drogy, které jsou legální a může si je pořídit zkrátka každý. Jedná se o drogu kratom a HHC. Velice oblíbené jsou převážně u mladých studentů či žáků na střední škole, kteří si tyto novodobé drogy mohou zakoupit v automatech nebo na internetu. Co se týče rizikovosti užívání, tak ještě není prokázáno, zda kratom či HHC

negativně ovlivňuje zdraví jedince, ale například ohledně kratomu Nešpor řekl, že při užití většího množství může mít dávka negativní dopad na zdraví (info.cz).

a) Kratom

Kratom je známý jako tropická rostlina, která pochází z jihovýchodní Asie, obvykle dosahuje 4 až 16 metrů. Tradičně se čerstvé nebo sušené listy kratomu žvýkají nebo se z nich vyrábí čaj. Dále se také používá v boji proti únavě. Ovšem ve vyšších dávkách může mít sedativní-narkotické účinky (European Monitoring Centre). Dle Policie ČR je do ČR dovážen v podobě zeleného prášku, ze kterého se potom dělá čaj, slazený nápoj anebo se konzumuje rozpuštěný ve vodě. Taktéž je možnost si ho pořídit v tabletách anebo jako tekutý extrakt. Zakoupit jej je možné nebo v e-shopech, ale i ve výdejních automatech, které jsou často umístěny na ulicích a dále v blízkosti škol a jiných zařízeních, které jsou určeny pro mládež. Jak již z toho vyplývá, tak kratom užívají převážně žáci středních a základních škol, ale i dospělý (Cbdcko).

Dle Nešpora (2023) účinky kratomu v malých dávkách působí stimulačně na mozek. Když ho uživatel užije v menším množství, cítí se nabuzený, ale v případě, že jej užije více, nastávají spíše tlumivé účinky. Účinky jsou různé, záleží na původu a zpracování. Droga může obsahovat i jiné syntetické návykové látky, mikroorganismy či těžké kovy. Na kratomu se může vytvořit i závislost, má negativní účinky na zdraví, a proto se současný ministr zdravotnictví (Vlastimil Válek) usiluje o zákaz užívání a prodávání mladistvým. Mezi nejčastější nežádoucí příznaky po užití se objevily zvracení, nevolnosti, kožní poruchy, halucinace, ale také se můžou vyskytnout i stav bezvědomí. Riziko vedlejších účinků roste s požitím prostřednictvím jiné návykové látky jako je například alkohol, kofein, marihuana a další (Šance dětem).

b) HHC

HHC neboli hexahydrokanabinol patří mezi současný trend ve světě kanabinoidů. Získává se extrakcí z konopí (Nordiction.cz). Jeho funkce jsou srovnatelné s účinky jako u CBD, které je také oblíbené ve formě želatinových medvídků, sušenek či se prodává ve formě vapovacích per. Užívá se při úlevě od bolesti, při zkvalitňování spánku, proti stresu a úzkosti. Dále je využíván při relaxaci.

HHC je legální a z pohledu zákona č. 167/1998 Sb. o návykových látkách se na něj nenahlíží jako na již zmíněnou návykovou látku, avšak rizika mají dost podobná jako kratom a jiné podobné látky. Stejně jako kratom, můžeme HHC pořídit ve výdejních automatech nebo jej

zakoupit na internetových obchodní stránkách. V roce 2022 díky snadné výrobě bylo HHC zařazeno mezi nejoblíbenější kanabinoidy, stejně tak jej uživatelé považují za kvalitní náhražku THC (Národní protidrogová centrální, 2022).

1.2. Obecná rizika užívání drog

Mezi nejvýznamnější negativní důsledky užívání drog patří riziko infekčního onemocnění či předávkování se nelegálními látkami. Předávkování může mít mnohdy fatální následky. Co se týče infekčních nemocí v roce 2021 bylo nahlášeno 233 nových případů, jež se týkají HIV/AIDS. Přenos již zmíněné nemoci je prostřednictvím používání společných injekčních stříkaček či pohlavním stykem. Mezi další infekční onemocnění spojené s užíváním drog patří virová hepatitida typu C – žloutenka. V roce 2021 přibylo 662 nových případů. Co se týče psychického zdraví, nejčastěji uživatelé uvádějí úzkostné poruchy, depresivní či psychotické stavy.

Nedílnou součástí rizik spojených s užíváním drog je i vznik sociálních a ekonomických problémů. Jedná se hlavně o potíže s bydlením – případné bezdomovectví, financemi – dluhy, nezaměstnaností anebo narušením sociálních vazeb – devastace vztahů v rodině (drogy, 2022).

1.2.1. Rizikové chování

Rizikovým chováním se rozumí takové jednání, které v důsledku vývoje ohrožuje jedince ve společnosti ať už v oblasti sociální, zdravotní, výchovné a dalších. Problémy v chování adolescenta se rozumí jakékoli chování, jež může ohrozit vývoj dospívajícího ať si je či není vědom následků a nastávajících rizik.

Dříve se této problematice přiřazoval termín sociálně patologické jevy. Tento termín však nahradil pojem rizikové chování. Mezi ty nejzákladnější druhy rizikového chování řadíme záškoláctví, šikanu a extrémní projevy agrese, extrémně rizikové sporty (užívání anabolik a steroidů) a rizikové chování v dopravě (neznalost dopravních předpisů, návykové látky za volantem aj.), extremismus, rasismus, a xenofobii, negativní působení sekt, sexuální rizikové chování a závislostní chování, poruchy příjmu potravy a okruh problémů, které jsou spojené se syndromem týraného a zanedbaného dítěte (Miovský, 2010).

Ač soubor těchto negativních jevů působí pouze špatným dojmem pro adolescenta, je rizikové chování klíčové pro jeho tvarování osobnosti. Dle R. Jessora díky zkušenostem z již zmíněného rizikového chování se dospívající potýká s osobními nesázami a při vyřešení

krize či nepříjemné situace získá důležitou pozitivní satisfakci, která formuje jeho psychosociální vývoj. V případě, že nastane situace, ve které si nebude umět poradit a zanechá v adolescentovi nesmířlivý pocit, mohou přijít negativní důsledky ve formě ponechání studia, pletky se zákonem, rozvinutí závislosti, zkrátka by se i on mohl stát aktérem rizikového a problémového chování pro sebe i společnost a následky by si mohl nést po celý svůj život (Kabíček, 2014).

1.2.2. Riziko závislosti

Pojem závislost je definován dle K. Nešpora (2018) jako soubor fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž má užívání nějaké látky nebo třídy látek u daného jedince mnohem větší přednost před jiným jednáním, kterého si kdysi cenil více. Hlavní charakteristikou závislosti je silná touha (například po alkoholu, tabáku a jiných psychoaktivních látkách), které lze stěží odolat.

Definitivní diagnóza závislosti se stanovuje pouze tehdy, když dochází ke třem a více uvedeným jevům jako je například silná touha po užití látky, neukojené užívání látky bez kontroly s látkou přestat za účelem zlepšení stavu, který vyvolala daná látka, kde už se nachází tělesný odvykací stav, zvyšování dávek z důvodu, že takové množství jaké užívali běžně jedince už neuspokojuje, zanedbávání aktivit, zájmů, tužeb a při nemožnosti se látky vzdát i přes to, že uživatel ví, že ho droga poškozují jak tělesně, sociálně tak i duševně (Nešpor, 2018).

Dle Vágnerové (2014) je nejvyšší riziko vzniku závislosti v období adolescence. Toto období se vyznačuje experimentováním v oblasti návykových látek, které může užitím drogy negativně ovlivnit budoucnost jedince. Dalším lákadlem pro zkoušku těchto látek je to, že je to zpravidla zakázáno, a proto se to pro adolescenta stává atraktivním lákadlem pro testování (Vágnerová, 2014).

1.2.3. Rizikové faktory vzniku závislosti

Rizikové faktory dělíme na ochranné (protektivní) a rizikové faktory neboli spouštěče. Ochranné faktory mohou vyvažovat působení rizikových faktorů.

a) Individuální faktory

Mezi individuální faktory, které mohou zapříčinit rizikové chování, řadíme například zneužívání v dětském věku, malou sebedůvěru, nízké sebevědomí, handicap, poruchy

pozornosti, špatný školní prospěch, nezaměstnanost, slabé rodičovské vazby vůči jedinci, vrstevníky s problémovým chováním.

V dnešní době jsou velikým fenoménem sociální sítě, které mohou způsobit, že jedinec se vzhledne v nějakém idolovi a bude se s ním srovnávat či mu bude závidět jeho život, a tím zapříčiní nízké sebevědomí, ztrátu sebeúcty, zklamání a vyvolá v něm podobně negativní pocity jež ovlivní jeho psychický rozvoj (Kabíček, 2014).

b) Ochranné faktory

Za faktory, jež mohou zabránit vzniku rizikového či problémového chování jedince, lze považovat vysoké zdravé sebevědomí, posilování sebedůvěry, pocity úspěchu, mít kontrolu sám nad sebou, vhodné vrstevníky a přátele, pozitivní přístup ke škole a k povinnostem, spokojenost se sebou samým a pocit, že dospívající má pevně ukotvené své místo a ví, kam patří (Kabíček, 2014).

c) Rodinné faktory

Negativní dopad na chování v oblasti rodinných faktorů by mohla zapříčinit ztráta blízkého v rodině, dlouhodobá nespokojenost v rodině, pocit odcizení, nedostatečná komunikace. Dalším významným faktorem v současné době je nízký socioekonomický status v rodině, který může být důsledkem neúplné rodiny. Determinujícím faktorem může být i výchova v rodině, například když jsou rodiče na dítě příliš autoritativní, přísní, nebo naopak v případě benevolentní výchovy, kdy dítě se v podstatě vychovává samo a nemá nastaveno hranice (Kabíček, 2014).

V případě ochranných opatření v oblasti rodinných faktorů jsou velice důležité kladné a stabilní vazby v rodině, řádná komunikace, otevřenost v rozhovorech, dostatek sociálního a ekonomického zajištění v rodině. Další důležitou rolí je, aby se jedinec cítil v rodině harmonicky, láskyplně a byl vnímán a přijat přesně takový, jaký je (Kabíček, 2014).

d) Společenské faktory

Mezi rizikové společenské faktory řadíme chudobu, ztrátu zaměstnání, nezaměstnanost, sklony k nelegálním činnostem, styk s lidmi, kteří mají problémy, a vztah a přístup k nelegálním činnostem a věcem.

Ke složce ochranných společenských faktorů řadíme kvalitní školní přípravu, harmonické vztahy s rodinou, přáteli a blízkým okolím. Důležité je mít proaktivní a pozitivní přístup k životu, dokázat vyselektovat negativní zprávy v médiích a mít snahu sdílet a klást důraz na

dodržování zákonů o zbraních a drogách. Právě společenské faktory, které se vážou ke škole a okolí, mají větší vliv než faktory rodinné (Kabiček, 2014).

2. Žáci střední školy z hlediska vývojové psychologie

Období dospívání je vymezené hranicí od cca 15 let do 18–21 let. Toto je doba nástupu dítěte do dospělosti, a to po biologické, sociální i osobnostní stránce. Tato etapa je poslední krok na cestě do dospělosti a dozrání v samostatnou a vyspělou osobnost, která se začleňuje a stává rovnocenným členem společnosti. Mladý člověk se začíná stávat ekonomicky a emocionálně nezávislý na rodičích. Pouští se do objevování a hledání svého životního poslání, taktéž se začíná učit sám řešit své problémy bez pomoci druhých. Dochází k fyziologickým, psychickým a biologickým změnám, jež vedou do úplné tělesné a duševní dospělosti.

Mezi nejdůležitější úkoly se řadí příprava a volba povolání, rozhodování o dalším studiu, volba partnera, erotické a sexuální vztahy, sexuální zralost, zklamání a strasti s partnerem, osvojení etických zásad, formování vlastní osobnosti, vztahy mezi vrstevníky, a dospělými, tvorba přátelství a sociálních vazeb, zodpovědnost za vlastní názor anebo nepříjemná a tragická událost v rodině jako je například úmrtí blízkého člena rodiny (Kuric, 2000).

2.1. Adolescent

Adolescence se projevuje vysokou snahou chovat se jako dospělý. Jedinec zkouší sám sebe, nerespektuje žádná pravidla a testuje vhodnost či nevhodnost chování ve společnosti. Je zde typická snaha adolescenta odtrhnout se od rodičů a chovat se tak, jak sám uzná za vhodné. Ne vždy je ale jeho jednání správné, ba naopak. Většina dospívajících se v tomto období potýká s prožitky, které jsou za hranicemi přijatelnosti (Sobotková a kol., 2014). Podle Eriksona je toto období fází, kdy člověk hledá sám sebe. Jedná se o náročnou etapu jedince. Je to takzvaně přechod z období dítěte do další životní éry, a to do dospělého jedince.

Toto období se vyznačuje tím, že dospívající jedinec dovršil plné pohlavní zralosti, reprodukční schopnosti a zastavil se jeho tělesný růst. Dospívání není přesně věkově kategorizováno, ale toto období probíhá mezi 15. až 20. rokem života. Dle Jůvy se období adolescenta pohybuje přibližně od 15. roku do 21 let, individuálně toto období může být i delší (Jůva et al., 2001).

Ukončení této etapy je charakterizováno tím, že adolescent dokončuje školní docházku a připravuje se na nástup do zaměstnání (Švingalová, 2002).

2.2. Četnost užívání drog u dospívajících

Podle Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách (dále jen ESPAD) v roce 2019 bylo zjištěno, že u dospívajících kolem 15.-16. roku života klesá zájem o konzumaci alkoholu, kouření tabáku a také je nižší poptávka po jiných nelegálních omamných látkách. Ovšem užívání konopných drog a kouření elektronických cigaret je na vzestupu. V témže roce vyplynulo, že 54 % šestnáctiletých mělo zkušenost s kouřením cigaret s tím, že šlo častěji o dívky. Z počtu tázaných sdělilo, že denně kouřilo 10,3 % studentů. Co se týče požití alkoholu, tak ten vyzkoušelo 95,1 % šestnáctiletých studentů v průběhu jejich života. Ovšem alkohol a cigarety jsou návykové látky.

V rámci ESPAD byla zkoumána i míra zkušenosti s nelegálními drogami. Tuto skutečnost uvedlo celkem 29,3 % tázaných informantů s tím, že se převážně jednalo o konopné nelegální látky, s nimiž větší zkušenost měli chlapci než dívky. Při zkoumání uvedených výsledků bylo zjištěno, že u dívek došlo k nárůstu rizikového pití alkoholu a větší míru zkušeností s drogami vykazali studenti odborných učilišť. (<https://vlada.gov.cz>).

3. Prevence rizikového chování

Slovo prevence je původem z latinského jazyka. Jeho význam je přeložený jako opatření, jež jsou učiněná předem, včasná obrana anebo ochrana. Výrazem prevence míním zejména primární a sekundární prevenci, k jejichž rozčlenění došlo v padesátých letech 20. století (<https://archiv.cz>). Hlavním cílem je předcházení delikventnímu či nežádoucímu jednání (Jůva et. al, 2001).

Mezi hlavní zásadu včasné prevence patří potřeba vycházet z bio-psycho-sociálního modelu a souhrnu rizikových faktorů tak, že je třeba kooperovat s více institucemi najednou, aby včasná prevence zapůsobila co nejúčinněji a nejobširněji na danou cílovou skupinu. Další důležitá zásada je správná provázanost preventivních programů, tak aby se vzájemně doplňovaly, protože jednorázové preventivní aktivity či programy nejsou dostatečně efektivní a mohly by vzbudit nedůvěryhodnost programu. U každého programu je potřeba zohlednit úroveň vědomostí, míru rizikovosti, sociokulturního prostředí, věku a postoje dané skupiny pro kterou je program určen.

Je-li prevence zaměřena na děti, je zapotřebí je co nejvíce přímo zapojit, aby se u nich ukotvila pozornost a předešlo se případné ztrátě zájmu. U přednášejících, kteří realizují projekt prevence pro děti a mládež, je efektivnější, když jsou spíše v roli moderátorů, iniciátorů než přímo v roli edukátorů, díky tomuto se vytvoří pro děti vhodnější a zajímavější podmínky a podpůrné prostředí (Miovský, 2015).

3.1. Primární prevence

Hlavní podstata školské primární prevence je předcházet vzniku rizikového chování u jedinců, u nichž se ještě rizikové chování neobjevilo. Například zajistit u osob, které ještě nikdy nezkusily návykovou látku, aby i nadále s drogou nebyli v kontaktu (Národní ústav při vzdělání, 2014). Důraz je kladen na vhodné využití volného času, pozitivní přístup k životu, dostatečnou informovanost nezletilých o škodlivosti drog, učení dětí a mladistvých odmítat drogy, pomoc při vytváření osobních hodnot (Stodůlková, 2015).

Co se týče efektivních primárních zásad, je třeba, aby program prevence proti rizikovému chování začínal brzy a odpovídal cílové věkové kategorii posluchačů, a aby využíval pozitivní vrstevnické modely. Dalším kritériem pro účinnost a efektivitu je soustavný a dlouhodobý

program, který je komplexní s využitím více strategií, jako je například prevence ve školních prostorách společně ve spolupráci rodičů (Nešpor, 2018).

Primární prevenci rozdělujeme na specifickou a nespecifickou.

Specifická prevence je zaměřena na předcházení a omezování vzniku jednotlivých druhů rizikového chování jedinců a nespecifická prevence se zabývá aktivitami, které se přímo nezabývají pouze závadovým chováním, ale převážně vhodným využitím volného času. Nespecifická prevence utvrzuje například pravidla společenského chování, podporuje zdravý životní styl, pořádá sportovní a zájmové aktivity, zkrátka zpravidla čerpá ze zážitkové pedagogiky (Stodůlková, 2015).

Specifickou primární prevenci dle MŠMT (2012) dělíme na 3 úrovně:

- a) Všeobecná – zaměřuje se na běžnou populaci dětí a mládeže, u kterých je zohledněno pouze věkové rozmezí a zpravidla se program tvoří pro větší skupinu osob – děti jako například třída ve škole či skupina o cca 30 účastnících.
- b) Selektivní – zde se program zaměřuje na více ohrožené skupiny osob-dětí, u nichž je větší riziko vzniku rizikového chování například třída, kde se nachází větší počet žáků s problémovým chováním, nebo vyloučená lokalita či ve městě, kde se v blízkosti nachází varna pervitinu (Pedagogicko psychologická poradna Plzeň). Pracuje se s menším počtem lidí, případně je i zde možnost individuálního přístupu. Cílem je včasný záchyt a poskytnutí řešení u dětí a mládeže, jež mohou mít problémy s chováním.
- c) Indikovaná – zabývá se již ohroženými jedinci – dětmi, které se potýkají s nějakou formou delikventního chování či již vykazují projevy rizikového chování. Programy jsou určeny pro jednotlivce či malé skupinky, které se snaží zamezit dalším negativním dopadům na člověka a jeho okolí. Indikovaná prevence vyhodnotí míru rizika a zvolí intervenci, která podpoří změnu chování.

3.1.1. Peer program

Peer program, dle Nešpora (1997) představuje něco s čím se cílová skupina jedinců může ztotožnit. V překladu peer program je vrstevnický program, který se zabývá primární prevencí v oblasti školství. Zpravidla každá základní či střední škola by měla mít svůj peer program, jenž je usměrňovaný preventistou či vyškoleným profesorem (Stodůlková, 2015).

Hlavním cílem je pozitivně ovlivnit postoje a názory dětí a mladistvých prostřednictvím mladých osob, obvykle bez přítomnosti rodičů. Další důležitou myšlenkou těchto programů je snaha eliminovat rizikové chování za pomoci odborně připravených vrstevníků. Pomoc také spočívá v tom, že peer aktivista je schopen vyprávět i vlastní zkušenosti a zobecnit je, které předá posluchačům s tím, že si z toho odnesl nějaké poučení, které předá dál.

Zpravidla se jedná o formy doučování, zájmových aktivit či vedení sportovních aktivit (Centruminkluzce.cz). Co se týče zapojení středních škol, tak oproti základním školám mohou být zde programy účinnější, protože studenti chtějí diskutovat. V rámci shora zmíněného programu je možné, aby preventista hovořil o tématech jako jsou návykové látky, první pomoc, závislost a podobně (Nešpor, 2003).

3.1.2. Školní metodik prevence

Dle Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2013-2018 je „*školní metodik prevence pracovník školy nebo školského zařízení. Standardní činnosti školního metodika prevence jsou vymezeny ve vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů*“.

Úkolem školního metodika prevence je koordinace a participace při realizování aktivit škol v rámci prevence, jež jsou zaměřené proti záškoláctví, násilí, závislostem, zneužívání všech typů rizikových projevů, vandalismu a dalších podobných forem chování, které je pro jedince rizikové. Dalším úkolem je aktivní vyhledávání problémového chování a jeho koordinace a hledání řešení s pomocí pedagogických pracovníků a jiných odborníků, kteří mají problematiku prevenci patologických jevů v kompetenci.

Zpravidla tuto funkci vykonává poradenský pracovník školy a v menších školách je funkce metodika prevence realizována výchovným poradcem, zástupcem ředitele anebo ho vykonává sám ředitel školy (Kendíková, 2019).

3.1.3. Pedagogicko-psychologická poradna

Činnost pedagogicko-psychologické poradny je vymezena vyhláškou č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních. Daný předpis stanovuje, že poskytování poradenské činnosti by mělo být pro většinu klientů poskytováno bezplatně (Jedlička, 2018).

Úkolem pedagogicko-psychologické poradny je předcházet a zjišťovat vývojové poruchy dítěte, poskytovat služby dětem a vytvořit vhodné podmínky pro řádný tělesný a duševní vývoj dětí a mládeže. Další úlohou je vyšetřit nezletilého, vypracovat zprávu a pomoci mu. Podpora spočívá v odložení školní docházky, poskytnutí odborné informace rodičům anebo například sepsání doporučení pro přestup do speciální školy (Stodůlková, 2015). Pedagogicko-psychologické poradny jsou situovány v každém okrese (Renotierová a spol., 2004).

3.2. Sekundární prevence

Sekundární prevence nastupuje, když primární prevence selhala a již se u dětí, mladistvého či dospělého jedince vyskytlo rizikové chování, které není možné zvládnout klasickými preventivními programy. Jde o snahu předcházet vzniku a rozvoji například závislosti u lidí, kteří s drogou již mají zkušenost. Většinou jde o nastupující drogové závislosti, kriminální jednání, agrese a tak podobně (Miovský a kol., 2015).

Je to druhý stupeň prevence, kde jde převážně o proces poznání problémového chování jedince a o snahu navázat s ním spolupráci ve zprostředkovávání užitečných informací a dostatečné podpoře, která je realizována především prostřednictvím odborníků z různých institutů společně s pedagogy a následně taktéž rodiči či pomocí blízkých za účelem zlepšení kvality života jedince. (Vojtová, 2008).

V sekundární prevenci je stále možnost poskytnout řešení, léčbu a omezit negativní dopady pro člověka, který se již s počáteční závislostí potýká. Mezi druhy zařízení, jež oblast sekundární prevence poskytuje, je například poradenská činnost, nebo i pomoc ve formě ústavní péče. Dále se jedná o poradenská zařízení, výchovné ústavy, psychiatrické léčebny či věznice (Jůva, 2001).

3.2.1. Střediska výchovné péče pro děti a mládež

Vznik středisek výchovné péče pro děti a mládež je vymezen zákonem č. 395/1991 Sb. o školských zařízeních. Jsou to školská zařízení, jež se zaměřují na prevenci výchovné péče a také na psychologickou oporu mravně ohrožených dětí a mládeže, žáků s poruchami chování a jedinců, kteří mají problémy ve vztazích ať už s rodiči, vrstevníky či přáteli (Jedlička, 2018).

Středisko poskytuje i ambulantní služby pro děti a mládež ve věku 6–18 let. Může zde být zřízen i internát, který je klient oprávněn dobrovolně užívat po dobu maximálně 2 měsíců.

Cílem středisek výchovné péče je předcházet nástupu do zařízení ústavní výchovy (Jůva, 2001).

3.2.2. Diagnostické ústavy

V ČR se nachází 14 diagnostických ústavů. Jedná se o zařízení, která jsou určena dětem a mládeži ve věku od 6 let do 18, případně 19 let. Pouze ve výjimečných případech je přijato mladší dítě, tj. předškolního věku. Minimálně však po dosažení 3. roku života.

Do diagnostického ústavu (dále jen „DÚ“) se klient může dostat na základě předběžného opatření, které vydal příslušný soud, nebo na žádost jiné osoby, jež je zodpovědná za chování dítěte.

Délka pobytu v DÚ se pohybuje od 6 do 8 týdnů, tato hranice by se neměla přesahovat. Po ukončení pobytu se nezletilý vrací buď zpět do rodiny, anebo přechází do ústavní péče. Poskytují se zde služby diagnostické, vzdělávací, realizační specifických vzdělávacích potřeb, koordinační, zkratka DÚ provádí komplexní diagnostiku (Bendl, 2016).

3.3. Terciární prevence

Terciární prevencí se míní třetí stupeň prevence proti rizikovému chování. V této části se již u jedince vyskytlo rizikové chování, které vykazuje závažnou formu negativního dopadu na samotného jedince (Miovský a kol., 2015).

Hlavním cílem terciární prevence je snaha o odvrácení, pokud možno, co nejmenší dopad na jedince ať už v oblasti sociální, zdravotní či jiné. Usiluje o úplné залéčení či zabránění recidivy například u jedinců, kteří se stali pravidelnými uživateli návykových látek (Stodůlková, 2015).

3.3.1. Ústavní výchova

Ústavní výchova je v ČR vymezena zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Podle této právní úpravy mohou být děti umístěny do diagnostického ústavu, dětského domova, dětského domova se školou či výchovných ústavů.

Zařízení poskytuje dětem a mládeži úplné zaopatření. Je zajištěno ubytování, stravování, úhrada nutných nákladů na vzdělávání, zdravotní služby a tak podobně. Uvádí se, že počet dětí v ČR, umístěných v ústavních zařízeních, se pohybuje kolem 20 000, 35 % dětí

má uloženou ochranou výchovu na základě rozhodnutí soudu. Nezletilí, kteří nemají ústavní výchovu stanovenou soudem, jsou do ústavní výchovy umístěni na základě žádosti zákonných zástupců či jiných osob, které jsou za ně odpovědné. Tato zařízení mají povinnost spolupracovat s odbory sociální právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) a s rodiči. Pracovník OSPOD zaštiťuje práva dítěte a je povinen jej v zařízení navštěvovat (Bendl, 2016).

3.3.2. Harm reduction

Harm reduction (minimalizace rizik) jsou programy, jež napomáhají ke snížení či minimalizaci zdravotních a bezpečnostních rizik, která jsou spojena s užíváním drog. Jsou určeny zejména lidem, kteří drogy již užívají a zatím nemají motivaci s návykovými látkami přestat. Provádí se buď formou street work – terénní programy, v nízkoprahových zařízeních nebo také ve středisku Prevent (<https://nida.harm-reduction>).

Harm reduction se zabývá zejména výměnou nových injekčních stříkaček za účelem zastavení šíření použitých sdílených jehel v případě nitrožilní aplikace drog. Dále informuje uživatele drog pomocí odborných letáčků, které zahrnují informace, rady a návody, jak drogy bezpečně používat a také tipy, jak používané náčiní dezinfikovat. Nedílnou součástí rozdáváných příruček je i vzdělávání o případných rizicích zneužívání drogy a kontaktní střediska, která uživatelům pomohou ať už v případě výměny jehel, radou či edukací. Dalším úkolem přístupu harm reduction je zabránit nechráněnému pohlavnímu styku, který by mohl zapříčinit zdravotní komplikace jako například přenos viru AIDS či žloutenky typu B a C, proto se mimo letáčků rozdávají i prezervativy, které pomáhají zabránit šíření pohlavních nemocí. Oblast harm reduction zahrnuje i místnosti, které se nazývají šlehárny, což jsou aplikační místa, kde je sterilní prostředí s čistými pomůckami a dozor pro případ předávkování.

Tato metoda je zaměřena pouze na uživatele drog. V případě, že by se informace v podobě papírových letáček dostala „ven“ například mezi děti, udělala by se z toho senzace a mnozí by si mohli myslet, že letáček neslouží jako pomoc v nouzi, ale jako nabádání pro braní drog (www.drogy.cz).

3.3.3. Nízkoprahové kluby

Nízkoprahové kluby jsou určeny pro děti a mladé lidi, kteří se momentálně nacházejí v tíživé životní situaci. Hlavním posláním je práce s klientem v jeho přirozeném prostředí, tj. poskytnutí změny jeho nynější sociální situace. Dále nabízejí vzdělávací, výchovnou podporu společně s aktivizačními činnostmi. Snaží se podpořit kvalitu života klienta, informovat o právech a povinnostech dětí z cílových skupin, které jsou ohroženy nežádoucími

jevy. Mezi základní hodnoty patří odbornost, individualita, anonymita, bezplatnost, respekt a ochrana lidské důstojnosti (poradna.prava.cz).

3.3.4. Kontaktní centra

Jedná se o nízkoprahová zařízení, jež poskytují sociální a zdravotní služby, jejichž cílem je minimalizovat rizika v souvislosti s užíváním psychoaktivních látek. Úkolem je chránit jednotlivce i společnost. Přístup zaměstnanců v kontaktních centrech je zcela holistický, vycházejí z bio-psycho-socio, spirituálních modelů (sananim.cz). Centra jsou určena aktivním uživatelům návykových látek, osobám experimentujícím s drogami a také rodinám, které jsou ohrožené užíváním již zmíněných látek. Dále nabízejí pomoc i bývalým uživatelům za cestou střízlivosti. Poskytují odbornou pomoc jak ve formě ambulantních služeb, tak terénních. Mezi jejich poslání patří odborné konzultace a poradenství, základní zdravotní ošetření či testování na případné infekční nemoci. Dále také mohou poskytnout těhotenské testy, výměnu injekčních stříkaček, praní prádla a podobně (kotec.cz).

4. VÝZKUMNÁ ČÁST

4.1. Metodologie výzkumu

V praktické části bude autorka formou kvalitativního výzkumu zkoumat získané odpovědi od vybraných informantů na téma užívání návykových látek. Dále bude zkoumáno, zda byl splněn cíl výzkumu a podařilo se zodpovědět výzkumné otázky.

Kvalitativní výzkum byl autorkou zvolen z toho důvodu, aby lépe porozuměla odpovědím informantů a navázala s nimi přímý kontakt. Je si vědoma, že pro tento výzkum by se hodila také forma dotazníkového šetření, jež by se zaměřovala na větší výzkumný vzorek, ale autorka si jej záměrně nevybrala, a to z toho důvodu, že se chtěla hlouběji věnovat informantům, porozumět odpovědím informantů a na fenomén užívání návykových látek si utvořit komplexní holistický pohled. Kvantitativní forma by nesplňovala hlavní autorčin požadavek, a to je navázání bližšího vztahu s informantem v rámci kvalitativního výzkumu.

Výzkumné téma: Riziko užívání drog z pohledu žáků na střední škole.

Výzkumný problém: V dnešní době jsou drogy všude kolem nás a bohužel nikdo a nic na tom nezmění, proto je velice důležité se tímto tématem stále zabírat. Zvyšující se dostupnost různých druhů návykových látek a neustále se měnící trendy ve společnosti představují závažné riziko v podobě negativního dopadu na psychické či fyzické zdraví jedince. Toto téma vyžaduje pečlivé zkoumání a porozumění, za účelem vyvinutí účinné strategie prevence, jež jsou zaměřené na snížení užívání drog mezi mladými lidmi.

Autorka si toto téma bakalářské práce vybrala z důvodu přesahu do jejího zaměstnání (Okresní soud – opatrovnické oddělení). Každodenně se potýká s případy, jež ohrožují žáky středních škol – mladistvé delikventy, které bývají způsobené i v souvislosti s užíváním návykových látek.

Cíl výzkumu:

Autorka si jako hlavní cíl vytyčila zanalyzovat a zaznamenat zjištěná data vyplývající z oblasti rizik užívání drog z pohledu žáků na střední škole.

Výzkumné otázky:

- 1) Jaký byl důvod nebo při jaké příležitosti žák střední školy vyzkoušel návykovou látku?

- 2) Jaká znají žáci střední škol potencionální rizika při dlouhodobém užívání návykových látek?
- 3) Jaké mají preventivní programy či preventivní opatření v rámci školy proti užívání drog a jiných návykových látek?
- 4) Jaké všechny druhy návykových látek žáci středních škol znají?

Metoda výzkumu:

Pro tento výzkum byla zvolena metoda rozhovoru. Jedná se o polostrukturovaný rozhovor, aby autorka mohla v průběhu dotazování flexibilně reagovat na odpovědi informantů a rozhovor byl, co nejpřirozenější. Tato metoda byla vybrána za účelem hlubšího a podrobnějšího pochopení. Umožňuje volněji vyjádřit své názory, pocity a zkušenosti. Toto poskytuje autorce hlubší pochopení informantů v rámci zaznamenávání zkušeností a pohledů záměrně vybraných žáků střední škol.

Autorka si předem připravila tematické okruhy a k nim základní otázky, které byly pro všechny informanty stejné.

Sběr dat:

Autorčina příprava spočívala v důkladném seznámení se s teorií kvalitativního výzkumu a metodou rozhovoru, poté si zvolila polostrukturovaný rozhovor.

Dalším krokem bylo vytvoření seznamu základních otázek a příprava mobilního zařízení za účelem nahrávání rozhovoru přes aplikaci záznamník.

Záznam byl pořízený ze dvou důvodů. Jednak, aby autorka věnovala maximální pozornost informantovi a jednak, aby byl přepis autentický bez možné ztráty nějaké informace, která by mohla být pro zodpovězení výzkumných otázek zásadní.

Při rozhovoru se autorka také zaměřila i na neverbální komunikaci, která například zahrnuje veškerou mimiku, gestikulaci, oční kontakt a paralingvistiku, neboť i tyto projevy pomohou autorce odhalit případnou nepravdivost poskytnutých informací či změnu informantovo rozpoložení.

Výzkumný vzorek:

Autorka oslovila své známé, kteří jí pomohli se zprostředkováním mladých lidí ze středních škol, jež splňovaly tři níže zmíněné podmínky. Výzkumným vzorkem byli tedy záměrně vybráni jedinci, kteří splňují podmínku dosažení 18 let věku, studují na jakémkoli typu střední

školy a v průběhu svého života buď užívají anebo alespoň jednou užili jakoukoli návykovou látku.

Pro tento výzkum bylo získáno celkem 13 kontaktů ze strakonického regionu. Z těchto 13 kontaktů bylo vybráno pět vhodných informantů, se kterými byla možnost navázání spolupráce s tím, že jejich počet byl autorkou uznán pro její kvalitativní výzkum jako dostačující.

S osmi kontakty se autorce nepodařilo provést rozhovor, a to z několika důvodů. Tři kontakty ihned po sdělení faktu o tom, že bude při rozhovoru pořízena audionahrávka, se zalekli a spolupráci odmítli. U jednoho kontaktu byla v průběhu rozhovoru autorka nucena tuto aktivitu ukončit, neboť informant záměrně zesměšňoval a bagatelizoval dané výzkumné otázky. V dalším případě nastal problém z důvodu osobní známosti s jedním z rodičů, což vyplynulo ze seznamovacího pohovoru. Za účelem dostatečného dodržení anonymity bylo společně s informantem domluveno, v přátelském duchu spolupráci ukončit. U ostatních vyloučených kontaktů, autorka došla k přesvědčení, že tito informanti ji chtějí poskytnout informace jen na základě naléhání od společných známých. I když se první setkání uskutečnilo byl jí ve velmi krátkém čase upřímně sdělen nezájem o spolupodílení se na tomto výzkumu. Důvodem tedy byla jejich nízká vnitřní motivace.

Výzkumné prostředí:

Při úvodním telefonickém kontaktu byla informantovi nabídnuta možnost osobního pohovoru nebo online hovoru, a to z důvodu úspory času i kvůli prostředí, které všem zúčastněným vyhovovalo.

Pro čtyři informanty byla přijatelnější a komfortnější online forma za pomoci videohovoru přes aplikace WhatsApp. Pátý informant nebyl vyhraněn a vyjádřil se, že se autorce přizpůsobí. Zároveň byl domluven i termín a čas pro uskutečnění rozhovoru.

Etika výzkumu:

Informanti byli seznámeni s dobrovolností a účelem výzkumu, průběhem nahrávání a délkou rozhovorů včetně zápisu jejich reakcí. Dále bylo sděleno, že samozřejmě vše je zcela anonymní a nikde nebudou figurovat jejich jména ani název střední školy. Jejich odpovědi, které jsou nahrávány na mobilní zařízení, budou ihned po přepsání smazány. Tímto autorka práce zachová anonymitu informantů a také zamezí úniku informací.

Každý je srozuměn s tím, že má právo kdykoli rozhovor ukončit, neodpovědět na otázku či sdělit, že je mu tato otázka nepříjemná a autorka jeho postoj samozřejmě bude respektovat. Dále bylo na počátku nabídnuto tykání pro více uvolněnou a přátelskou atmosféru.

Analýza dat a jejich interpretace:

Získaná data autorka doslovně převedla do písemné formy z mobilního audio záznamu. Informace pak byly roztříděny do jednotlivých kategorií a kódů, které z textu vyplynuly. Kategorie a kódy byla využity pro snazší orientaci v textu přepsaných rozhovorů a za účelem zodpovězení výzkumných otázek.

Závěrečné shrnutí:

V závěrečném shrnutí bude zapsán skutečný průměrný čas všech rozhovorů. Poté proběhne zhodnocení průběhu celého výzkumu, zda se podařilo či nepodařilo naplnit cíl výzkumu a zodpovězení výzkumných otázek.

Diskuze

Tento výzkum bude porovnán s jiným obdobným výzkumem zabývající se fenoménem užívání návykových látek u žáků střední škol.

4.2. Analýza nabíraných dat

Kategorie rodina

- Kód: **domácnost**

I. č. 1– Informantka číslo jedna uvedla, že žije v úplné rodině společně se svým bratrem, přítelem a domácím mazlíčkem. Co se týče užívání drog, tak uvedla, že mezi rodinou a jejími blízkými se nachází ona, její kamarádka a kamarádky přítel, který již někdy užívali nějakou návykovou látku. Avšak v průběhu rozhovoru informantka číslo jedna uvedla, že dlouhodobě užívá drogy i její strýc, kterého však kvůli nadměrnému užívání alkoholu, přestala mít ráda a stydí se za něj.

I. č. 2 - informantka číslo dvě uvedla, že žije v neúplné rodině, a to s mamkou a jejím bratrem.

I. č. 3 - informantka číslo tři nebydlí v úplné rodině, ale žije s mamkou a bratrem.

I. č. 4 – informantka číslo čtyři uvedla, že žije v úplné rodině, a to společně se sestrou, tatškou a mamkou.

I. č. 5 – informant číslo pět uvedl, že žije ve společné domácnosti s jeho matkou, bratrem a matčíným přítelem.

Většina informantů uvedlo, že nepochází z úplné rodiny. I přesto, že někteří z informantů nežijí ve společné domácnosti s oběma rodiči, uvedli, že se cítí být milováni a podporováni svou rodinou.

- Kód: **Postoj rodiny k užívání drog**

I. č. 1 - Co se týče postoje rodiny k užívání drog, tak informantka jedna uvedla, že již nějaké druhy návykových látek vyzkoušela a párkrát užila, avšak její rodině o tom neřekla i přes to, že se cítí být velice podporována a milována. Subjektivní pocit autorky bakalářské práce je, že příčina toho, že tuto informaci, rodičům zatajila je, že nechtěla, aby na ni kvůli její zkušenosti s návykovými látkami její rodiče a blízký změnil názor.

I. č. 2 – informantka číslo dvě sdělila, že její rodina věděla o užívání návykových látek, ale nezakazovali jí to, protože věděli, že to nemá cenu. Mamka ji ovšem upozornila, že dělá chybu.

I. č. 3 – informantka číslo tři sdělila, že o užití alkoholu její rodiče věděli, protože ji viděli ve stavu opilosti. Co se týče cigaret, tak jí její mamka vynadala i přes to, že je sama každodenním kuřákem. Ohledně vyzkoušení marihuany rodina neví, protože to informantce nic neudělalo a nic to v ní nezanechalo, a proto neviděla důvod, proč to někomu říkat.

I. č. 4 – informantka číslo čtyři uvedla, že její rodiče by na zjištění, že již měla zkušenost i s kouřením cigaret, nereagovali úplně dobře, a proto jim tuto informaci zatajila.

I. č. 5 – informant číslo pět uvedl, že rodiče o jeho užití některých látek nevědí a záměrně jim to neřekl, protože by nejspíš jeho rodina na jeho užívání návykové látky měla spíše odsuzující pohled, toto se shoduje s postojem informantky číslo jedna.

Většina informantů odpověděla, že užití návykových látek svým zákonným zástupcům zatajila, neboť se domnívali, že jejich reakce na tuto skutečnost nebudou pozitivního charakteru. Z rozhovoru s informanty bylo patrné, že další příčinou pro zatajení této informace bylo to, že k tomu nebyla dostatečná příležitost, aby měli důvod o tom s rodiči hovořit, když užití drog informantům nepřineslo žádné vedlejší účinky či dopady, o kterých by museli hovořit.

Kategorie drogy

- **Kód: Pojem droga**

I. č. 1 - Informantka jedna uvedla, že při představení si pojmu drogu, první, co ji napadne, jsou prášky, posléze uvedla i některé druhy nelegální drog, se kterými měla osobní zkušenost.

I. č. 2 – Informantka číslo dvě uvedla, že pojem droga je, vše, na čem se člověk může stát závislým.

I. č. 3 – Informantka číslo tři měla trochu problém s tím najít vhodná slova pro popsání tohoto pojmu, ale nakonec se zamyslela a zodpověděla otázku. Sdělila, že je to jakákoli nelegální návyková látka. Autorky subjektivní pocit je takový, že si informantka číslo tři vlastně neuvědomuje, že legální drogy zahrnují i například tabák a alkohol.

I. č. 4 – Informantka číslo čtyři uvedla, že si pod pojmem droga představí něco, co je zakázané.

I. č. 5 – Informant číslo pět uvedl, že to je nějaká věc, na kterou musí stále myslet.

Co se týče otázky, zda informanti znají význam pojmu droga, byly odpovědi dost podobné, avšak bylo na informantech také vidět, že každý z nich se musel nad otázku déle zamyslet, aby našel správná slova, která podle něj tento pojem vystihuje.

Podobnost v odpovědích informantů je v tom, že drogu všichni považují za něco, co je zakázané a také berou v úvahu možnost vybudování závislosti.

- **Kód: Výskyt návykové látky u blízkých osob**

I. č. 1 - Co se týče výskytu návykových látek u osob blízkých, informantka číslo jedna uvedla, že dlouhodobě užívá drogy její strýc, kterého kvůli tomu zavrhl a již nemá chuť se s ním nadále bavit nebo mu jakkoli pomáhat. Dále uvedla, že občas návykovou látku ve formě alkoholu a cigaret užije její matka s otcem, ale z jejího pohledu pro ni alkohol a tabákové výrobky nejsou žádná droga.

I. č. 2 – Co se týká výskytu užívání návykových látek u blízkých osob, informantka číslo dvě uvedla, že nadměrně užívá alkohol její otec a bývá vůči ní a rodině agresivní. Vždy když je agresivní, tak má pocit, že ho přestává mít ráda a buduje si k němu spíše odpor. Dále uvedla, že oba rodiče kouří tabákové cigarety.

I. č. 3 – Informantka číslo tři uvedla, že kolem sebe nemá nikoho, kdo užívá návykové látky, ale zmiňuje, že její matka a otec je pravidelný kuřák. Z rozhovoru postupně vyplývá, že informantka nemá úplně ukotvené, že alkohol a tabák se řadí do skupiny drog, avšak legálních a volně dostupných.

I. č. 4 – Na otázku, zda se v její blízkosti pohybuje někdo, kdo užívá nebo užíval nějakou návykovou látku byla autorce sdělena příhoda s informantky přítelem. Autorky subjektivní pocit byl, že jí tato situace nebyla příjemná. Toto usoudila z jejího vyprávění, a proto se dále nedotazovala.

I. č. 5 – Informant číslo pět uvedl, že jeho rodiče užívají občas alkohol, avšak on, když vidí, že jej požívají, raději odchází do ústraní mimo kontakt s nimi.

Informant číslo jedna, dva a pět uvedli, že mají kolem sebe někoho blízkého, kdo drogy užívá. Informantka číslo tři autorce sdělila, že kolem sebe nikoho nemá, kdo by užíval návykové látky a následně uvedla svou matku, která je dlouhodobým kuřákem. Odpověď informanta číslo pět je velice zajímavá, a to z toho důvodu, protože uvedl, že když vidí, jak rodiče užívání návykové látky, odchází do ústraní a nemá chuť se s nimi bavit. Autorku zaujalo to, že se vyhýbá rodičům, kteří momentálně například pijí alkohol, ale sám jej má rád a užívá ho.

- **Kód: Druhy drog**

I. č. 1 - Informantka číslo jedna uvedla výčet druhů nelegálních drog, se kterými měla osobní zkušenost. Dále sdělila i druhy nelegálních návykových látek, které zná a v tu chvíli jí přišly na mysl například jako pervitin, koks, heroin a extáze.

I. č. 2 – Co se týče druhů drog, tak informantka uvedla výčet konkrétních jejich druhů a je si vědoma, jak závislosti na těchto látkách, tak i jejich škodlivosti.

I. č. 3 – Informantka číslo tři uvedla, že zná pár základních druhů drog, přičemž jí byla potvrzena její domněnka, že alkohol a tabák také patří do skupiny drog ačkoli legálních.

I. č. 4 – Na otázku, jaké zná druhy drog, informantka číslo čtyři vyjmenovala druhy, které si vybavila a jako jediná z tázaných uvedla návykovou látku kratom, která se dle autorky názoru řadí mezi novodobější drogy, což uvádí v teoretické části bakalářské práce.

I. č. 5 – Co se týče druhů drog, informant číslo 5 uvedl ty nejnámější a v ČR nejužívanější druhy návykových látek.

Autorka touto otázkou zjišťovala, jaký přehled návykových látek mají tito informanti a zajímalo ji, zda ve jmenovaném výčtu uvedou i svoji drogu, se kterou mají zkušenost, ať již z minulosti nebo ji stále opakovaně užívají.

Většina tázaných skutečně ve svých uvedených příkladech drog uvedla i svou zmiňovanou návykovou látku, což poukazuje na fakt, že vědí, že užívají návykovou látku, která je pro jejich zdraví škodlivá. V jednom případě bylo zjištěno, že informant si není zcela jistý tím, zda alkohol a tabákové výrobky, které užíval, spadají do návykových látek.

- **Kód: Osobní zkušenost s drogou (věk)**

I. č. 1 - Informantka číslo jedna sdělila, že její první zkušenost s drogou, v jejím případě s tabákovou cigaretou, byla již na základní škole.

I. č. 2 – Informantka číslo dvě uvedla, že její první užití nějaké drogy bylo ve 14 letech a byly to cigarety, které vyzkoušela.

I. č. 3 – Informantka číslo tři zodpověděla otázku, že její první osobní zkušenost s drogou, v jejím případě s cigaretou, byla na základě školy.

I. č. 4 – Co se týká první zkušenosti s drogou, informantka číslo čtyři uvedla, že na základní škole vyzkoušela kouřit cigarety.

I. č. 5 – Informant číslo pět uvedl, že již ve 14 letech okusil alkohol a užil tabákový výrobek ve formě cigarety.

Ačkoli všichni dospěli k závěru, že první zkušenost byla cigareta, jeví se autorce jako nepravděpodobné, že by nikdy předtím nevyzkoušeli žádný alkohol (neochutnali například pivo). To může svědčit o tom, že taková jednorázová degustace mladými lidmi není vůbec vyhodnocena jako zkušenost s drogou, byť by měla být.

- **Kód: Četnost užívání drog**

I. č. 1 - Co se týče četnosti užívání drog, informantka číslo jedna uvedla, že drogy užívala po dobu 2 měsíců a nyní již už žádné návykové látky neužívá.

I. č. 2 – Informantka číslo dvě uvedla, že alkohol užívá nárazově a vyzkoušela marihuanu. Dlouhodobě však kouří tabákové cigarety, u kterých uvedla, že si myslí, že si na nich vybudovala závislost.

I. č. 3 – Informantka číslo tři sdělila, že návykové látky neužívá pravidelně, že drogy spíše zatím jen vyzkoušela.

I. č. 4 – Informantka číslo čtyři uvedla, že nyní návykové látky užívá pouze minimálně, protože s nimi měla nepříjemnou zkušenost, a proto je nyní nevyhledává.

I. č. 5 – Informant číslo pět uvedl, že si alkohol rád dá na různých akcích a společně s tím i užije i cigarety. Dále uvedl, že si občas zakouří marihuanu.

Informantky číslo tři a čtyři uvedly, že pro ně bylo užití návykové látky spíše jednorázovou záležitostí, zatímco informanti číslo dva a pět přiznali, že si stačili za dobu užívání drog vybudovat závislost a látky užívají pravidelně. Na otázku, zda s tím chce informantka číslo dvě přestat, uvedla, že nemá důvod, když jí to přináší pozitiva ve formě lepšího soustředění se na školní povinnosti.

- **Kód: Motivace k užívání**

I. č. 1 - Důvodem pro první zkoušku užití návykovou látku byla zvědavost a kvůli „machrovině“. „Machrovinu“ v jejím podání si autorka bakalářské práce vysvětluje tím, že chtěla být stejná jako ostatní a nezůstat v pozadí, co se týče zkoušky drog a za tímto účelem toto podstoupila i přes to, že zná možné negativní důsledky užití návykových látek.

I. č. 2 – Motivace k užívání pro informantku číslo dvě byla, co se týče alkoholu a marihuany zvědavost. Ohledně tabákový cigaret uvedla, že ji k tomu přivedl pasivně otec a to tím, že věděla, že její otec nechce, aby kouřila. Ona ovšem s ohledem na situace, které mezi nimi vyvstaly, se mu chtěla „pomstít“ a na truc si zakouřila i pod pohružkou, že jí otec řekl, že jakmile ji uvidí s cigaretou, tak jí přerazí ruce.

I. č. 3 – Informantka číslo jedna uvedla, že motivace pro prvotní užití návykové látky byla zvědavost.

I. č. 4 – Informantka číslo čtyři uvedla, že její motivací pro zkoušku návykových látek byla zvědavost.

I. č. 5 – Informant číslo pět sdělil, že jeho motivace pro prvotní užití nějaké látky byla zvědavost.

Všichni informanti uvedli, že důvodem pro první ochutnání návykové látky byla zvědavost. U informantky číslo dvě byla doplňujícím faktorem pro zkoušku drog motivací pomsta svému otci.

U informanta čísla jedna byla příčina nejen zvědavost, ale také snaha zavděčit se svému okolí a být v centru dění, takový byl autorčin subjektivní pocit na odpověď a vysvětlení pojmu „machrovina“ informantky číslo jedna.

- **Kód: Očekávání uživatele**

I. č. 1 – Informantka číslo jedna uvedla, že neví, co očekávala od užití, zkrátka to chtěla zkusit.

I. č. 2 – Informantka číslo dvě uvedla, že se chtěla pomstít svému otci.

I. č. 3 – Informantka číslo tři uvedla, že to bylo spíše jen ze zvědavosti na akci s přáteli. Vždy se cítila jinak. Někdy byla po užití alkoholu veselá a někdy naopak. Co se týče marihuany, tak informantka číslo tři uvedla, že to s ní nic neudělalo.

I. č. 4 – Informantka číslo čtyři sdělila, že očekávala, že bude nabuzená, ale opak byl pravdou. Uvědomila si, že ji alkohol spíše tlumí, a proto jej již nevyhledává.

I. č. 5 – Informant číslo pět uvedl, že chtěl zjistit, co na užívání návykových látek všichni mají.

Co se týče očekávání od návykové látky, odpovědi byly různé, ale často z výpovědi vyplývalo, že například alkohol užíli za účelem povzbuzení. Informantka číslo čtyři jej užila,

protože se chtěla uvolnit a mít více energie, ale příležitost, při které užila alkohol, se pro ni stala nezapomenutelnou a takovým jejím osobním poučením, což zapříčinilo, že od té doby alkohol nevyhledává, spíše se mu vyhýbá.

Kategorie škola

- **Kód: Spokojenost s výběrem školy**

I. č. 1 - Informantka číslo jedna uvedla, že ji škola poměrně baví a se svým prospěchem je spokojená.

I. č. 2 – Na otázku, zda je informantka číslo dvě spokojena s výběrem její školy a oborem, který studuje, bylo odpovězeno, že spíše ano. Mnohdy záleží na učitelích, jak zábavnou a poutavou přednášku udělají.

I. č. 3 – Informantka číslo tři uvedla, že jí byl výběr školy asi jedno. Co se týče oboru, tak informantka řekla, že má spíše jen vybrané předměty, které ji baví.

I. č. 4 – Co se týče výběru střední školy tak informantka číslo čtyři uvedla, že je nadmíru spokojená, jak se svým výběrem školy, tak oborem.

I. č. 5 – Informant číslo pět je se školou a svým studiem spokojen.

Většina informantů uvedlo, že s jejich prospěchem, výběrem školy a oboru jsou spokojení. Informantka číslo tři zaujímá postoj, že ji škola příliš nenaplňuje a má ke studiu spíše flegmatický přístup.

- **Kód: Dopad návykové látky na školní prospěch**

I. č. 1 - Vzhledem k tomu, že informantka číslo jedna uvedla, že návykové látky užívala po dobu dvou měsíců a je již neužívá a též vzhledem k jejímu chvalitebnému prospěchu si myslím, že žádný negativní dopad návykové látky na informantku jedna neměly.

I. č. 2 – Co se týče dopadu užívání návykových látek, informantka číslo dvě uvedla, že pravidelné užívání návykových látek, v jejím případě kouření cigaret, ji pozitivně ovlivňuje, protože se dokáže lépe soustředit na učivo a přípravu ke zkoušce.

I. č. 3 – Co se týče dopadu návykových látek na informantku číslo tři, tak žádné nejsou vzhledem k tomu, že návykové látky užila pouze párkrát, a to za účelem zvědavosti. Nyní se jim spíše vyhýbá.

I. č. 4 – Vzhledem k tomu, že informantka číslo čtyři pravidelně neužívá žádné návykové látky, maximálně zřídkakdy, a to pouze symbolicky, tak autorka práce shledává, že žádný dopad na školní prospěch na informantku číslo čtyři návykové látky nemají.

I. č. 5 – Informant číslo pět uvedl, že si nemyslí, že by užívání návykové látky mělo nějaký dopad na jeho studium. Sdělil myšlenku, že když by to na něj vliv mělo, tak nechodí do školy.

Informanti číslo jedna, tři, čtyři a pět se shodli na odpovědi, že si nemyslí, že by je nějakým způsobem ovlivnilo užívání návykové látky, a to ani jejich prospěch, avšak u některých informantů požití drog bylo vždy spíše jen jednorázové.

Informantka číslo dvě podle jejího názoru uvedla, že ji užívání návykové látky, v jejím případě cigaret, ovlivňuje pozitivně. Kouření jí pomáhá ve zlepšení koncentrace při přípravě na test nebo zkoušení ve škole.

- **Kód: Prevence ve škole**

I. č. 1 - Informantka číslo jedna uvedla, že žádné preventivní programy na téma návykové látky či jiné ve škole neměli a ani žádné nezná.

I. č. 2 – Informantka číslo dvě zodpověděla, že na jejich škole se vyskytují preventivní programy v podobě přednášek o návykových látkách, šikaně a kyberšikaně. Informantka číslo dvě správně pochopila, co je cílem preventivních programů, ač sama ví, že je ve věku, kdy už sama každý den užívá tabákové cigarety.

I. č. 3 – Informantka číslo tři uvedla, že přímo preventivní programy ve škole nemají, ale občas jim tam někdo udělá přednášku o drogách.

I. č. 4 – Informantka číslo čtyři uvedla, že si myslí, že žádné preventivní programy na střední škole zatím neměli. Maximálně na základní škole film o Katce.

I. č. 5 – Informant číslo pět uvedl, že nějaké přednášky o drogách se účastnil, ale to bylo naposledy na základní škole.

Informant číslo jedna, čtyři a pět si nejsou vědomi, že by na jejich střední škole byly uspořádány někdy nějaké preventivní programy či jakékoli přednášky. Uvedli, že naposledy si vzpomínají, že měli přednášku o návykových látkách, a to na základní škole. Informantky číslo dvě a tři uvedly, že k nim dochází preventivní přednášek o drogách.

Autorčin názor je ten, že je třeba posílit preventivní programy, protože z výzkumu vyplývá, že věk pro užití návykové látky se snižuje a je třeba, aby studenti byli seznámeni s riziky a spodní hranice pro užití první návykové látky se posouvala spíše nahoru.

Kategorie volný čas

- Kód: **Sociální vazby**

I. č. 1 - Co se týče trávení volného času, tak informantka číslo jedna uvedla, že ráda tráví čas s přáteli chozením na procházky.

I. č. 2 – Co se týče sociálních vazeb, tak informantka číslo dvě uvedla, že se ráda stýká s přáteli a podnikají spolu zábavné programy.

I. č. 3 – Co se týče sociálních vztahů, tak informantka číslo tři byla spíše uzavřená, a proto se autorka domnívá, že tráví svůj volný čas s kamarády pouze minimálně. Informantka toto také zdůvodnila tím, že vzhledem k časové ztrátě kvůli dojíždění do školy a občasným brigádám nemá tolik času na své přátele a jiné záliby.

I. č. 4 – Co se týče sociálních vztahů, tak informantka číslo čtyři ráda chodí s přáteli ven.

I. č. 5 – Informant číslo pět uvedl, že svůj čas rád tráví s přáteli.

Všichni informanti uvedli, že svůj volný čas rádi tráví procházkami a aktivitami s přáteli. Autorka byla potěšena, že i v dnešní době studenti tráví čas spolu tzv. „face to face“ a nejen prostřednictvím sociálních sítí pomocí počítačů a telefonů, jelikož v dnešní době i když autorka vidí, jak jde mládež po ulici, tak každý se dívá buď to displeje telefonu anebo mají sluchátka v uších ačkoli jdou spolu.

- Kód: **Záliby**

I. č. 1 - Informantka číslo jedna uvedla, že se aktivně věnuje cvičení, a to v každodenním intervalu.

I. č. 2 – Co se týče sociálních vazeb, tak informantka číslo dvě uvedla, že se ráda stýká s přáteli a podnikají spolu zábavné programy.

I. č. 3 – Vzhledem k tomu, že informantka číslo tři do školy dojíždí a občas chodí na brigády, nemá čas na své koníčky, a proto se aktivně žádné zálibě nevěnuje.

I. č. 4 – Informantka číslo čtyři uvedla, že svůj volný čas tráví chozením na procházky, nakupováním a ráda chodí s přáteli tancovat na diskotéku.

I. č. 5 – Informant číslo pět uvedl, že se ve volném čase věnuje koníčkům, jako je například rybaření.

Každý z informantů má jinou zálibu, které se věnuje, avšak z výzkumu vyplývá, že pouze informantka jedna se věnuje své zálibě pravidelně. V ostatních případech je to spíše nárazové a rekreační. Všichni informanti se shodli a společně uvedli, že rádi chodí na procházky.

Kategorie rizika

- **Kód: Pojem závislost**

I. č. 1 - Informantka číslo jedna na otázku, zda dokáže vysvětlit pojem závislost, uvedla, že je věc, která člověku ničí život tím, že přichází o kamarády a rodinu. To je dle ní způsobeno látkami nebo věcmi které užíváš. Autorčin subjektivní názor je takový, že na informantce číslo jedna bylo vidět, že ji otázka zaskočila a že vlastně sama tápe, co tento výraz znamená. Sama i uvedla, že neví, jak začít, či jak to má říct.

I. č. 2 – Informantka číslo dvě dokázala správně vysvětlit pojem závislost a autorka se domnívá, že je touto problematikou teoreticky znalá, vzhledem k jejím správným odpovědím. Sama si je vědoma, že již závislostí sama trpí. Dle autorky znalost tématiky může být zapříčiněna dostatečnými a vhodnými programy prevence proti rizikovému chování jedince.

I. č. 3 – Informantka číslo tři definovala pojem závislost jako něco, bez čeho nedokáže člověk žít. Autorka si všimla, že informantka nad touto odpovědí trochu váhala a sdělila ji spíše s takovým pomyslným otazníkem.

I. č. 4 – Informantka číslo čtyři uvedla, že dle ní je pojem závislost něco, bez čeho nemůže fungovat a když to něco nemá, je nespokojená.

I. č. 5 – Informant číslo pět dokázal vysvětlit pojem závislost. Dle něj je to nějaká vlastnost, bez které si to jedinec neumí představit.

Informanti číslo dva, tři, čtyři a pět uvedli stejný význam pojmu závislosti, ovšem informantku číslo jedna tato otázka zarazila, ovšem dokázala se vyjádřit, avšak dle autorky velice krkolomně. Dle autorky názoru toto bylo způsobeno neznalostí této problematiky, což je nejspíše zapříčiněno nedostatečnými preventivním programy proti rizikovému chování.

- **Kód: Znalost dopadů užívání návykových látek**

I. č. 1 - Co se týče znalosti informantky číslo jedna na rizika spojená s užíváním drog, uvedla demenci, vymírání mozkových buněk. Tato odpověď autorku bakalářské práce překvapila, snažila se to rozvést, zda informantka ještě umí vyjmenovat nějaká rizika, ale čekala jinou odpověď, než dostala, proto se tímto tématem vzhledem k posunkům informantky dále již nezabývala.

I. č. 2 – Informantka číslo dvě si uvědomuje rizika, která jsou spojená s užíváním drog, převážně se opírá o strach z otcovo nadměrného užívání alkoholu, a proto si k alkoholu vybuchovala respekt a snaží se mu vyhnout. Dále ačkoli informantka zná rizika jako je například závislost, nemá potřebu ani chuť s tou svou bojovat, a proto sdělila, že nemá důvod k tomu, aby zkusila s kouřením cigaret přestat.

I. č. 3 – Informantka číslo tři shrnula, že každá droga má své negativní účinky na jedinci, avšak kladla důraz převážně na riziko spojené se závislostí a také riziko ohrožení zdraví jedince.

I. č. 4 – Informantka číslo čtyři uvedla možné příčiny nadužívání návykových látek. Zaměřila se na negativní zdravotní dopady konkrétně marihuany, která může způsobit i psychiatrické onemocnění, schizofrenii.

I. č. 5 – Informant číslo pět vyjmenoval rizika spojená s užíváním drog, převážně uvedl, závislost.

Všichni informanti uvedli, že je možné při dlouhodobém užívání riziko vzniku závislosti. Odpověď informantky čísla jedna autorku zaskočila. Její subjektivní pocit byl, že si v tu chvíli nedokáže vybavit rizika, a proto řekla první, co jí napadlo. Přišlo jí, že informantka číslo jedna odpověď spíše bagatelizovala a trochu si z toho dělala legraci.

- **Kód: Reflexe autorky**

I. č. 1 - Autorky subjektivní názor na spolupráci s informantkou číslo jedna byl spíše negativní. Spolupráce se nepodařila napojit tak, aby vznikla přátelská atmosféra a opadla bariéra. Bohužel autorka neví, čím to mohlo vzniknout. Autorce se informantka číslo jedna zdála být poněkud arogantní a její odpovědi si mnohdy protirečily. Dále se autorka domnívá, že vzhledem k některým rychlým odpovědím, se informantka ani nad otázkou nezamyslela, a naopak se u některých otázek zamýšlela zase dlouho, což autorky subjektivní názor nabylo dojmu, že na některé otázky neodpovídá pravdivě či na ně odpovědět vůbec nechce, a proto

se k odpovědi postavila tímto způsobem. Možná autorce chtěla informantka číslo jedna pomoci, ale byla názvosloví a rizikům užívání návykových látek neznalá, a proto autorka nabyla dojmu, že občasné odpovědi se nezakládají na pravdě.

I. č. 2 – Autorka s informantkou číslo dvě navázala bezproblémovou spoluprací. Informantka komunikovala otevřeně. V některých choulostivějších tématech bylo vidět, že se necítí úplně komfortně, ale nemá problém o tématu hovořit. Mezi autorkou a informantkou panovala přátelská a uvolněná atmosféra.

I. č. 3 – S informantkou číslo tři se autorce spolupracovalo velmi dobře, avšak bylo očividné, že informantka si některými odpověďmi nebyla jistá. V odpovědích, ve kterých tápala, tak mluvila spíše tišeji a bylo na ni vidět, že není úplně hovorná. Zároveň však prokládala občasné odpovědi smíchem. Na otázky odpovídala plynule a autorka si troufne odhadnout, že jí otázky nebyly nepříjemné.

I. č. 4 – S informantkou číslo čtyři autorka postupně navázala přátelskou atmosféru, prokládanou občasným humorem, takže rozhovor pomalu plynul s příjemným naladěním. Informantka byla znalá pojmů, odpovídala příjemně a s rozvahou. Autorku překvapila, že jako jediná ze všech informantů uvedla jako novodobou drogu čaj z kratomu, který je v poslední době dost oblíbený a zneužívaný mládeží a dospívajícími. Při otázce, zda má nějaké zkušenosti či bližší informace ohledně této drogy uvedla, že nic bližšího o tomto čaji neví.

I. č. 5 – Autorka s informantem číslo pět navázala skoro ihned přátelskou atmosféru. Autorka se domnívala, že informant číslo pět nebude tak hovorný oproti jiným dívčím informantkám, ale opak byl pravdou. Informant byl zcela otevřený a komunikoval úplně bez problémů. Zpočátku byla na informantovi vidět nervozita, ale ta se v průběhu hovoru postupně začala vytrácet.

Při provádění polostrukturovaného rozhovoru se zúčastněnými informanty ohledně rizika užívání drog autorka získala cenné informace a pohledy na toto téma. Informátoři vyjádřili různé názory, odpovědi a zkušenosti, které přispěli k realizaci výzkumné bakalářské části. Celkově se ukázalo, že žáci mají podobné důvody pro užití návykových látek, což bylo zjištěno, že hlavním faktorem je zvědavost. Dále bylo zkoumány různé perspektivy ohledně rizika užívání návykových látek. Co se týče spolupráce s informanty, tak ji hodnotí velice kladně. Vzhledem k citlivému tématu bylo velice příjemné, že většina z uvedených informantů se snažili hovořit co nejupřímněji.

4.3. Interpretace zjištěných dat

VO1: Jaký byl důvod nebo při jaké příležitosti žák střední školy vyzkoušel návykovou látku?

Na výzkumnou otázku, jaký byl důvod pro užití návykové látky, bylo z šetření zjištěno, že hlavní příčina pro první osobní zkušenost byla u většiny informantů pouhá zvědavost, avšak na jejich obranu lze podotknout, že zvědavost je součástí vývojové etapy v oblasti dospívání.

U některých informantů, kteří podleli tomuto pokušení, vznikla závislost například na cigaretách anebo alkoholu. I z těchto rozhovorů je patrné, že i žáci ze středních škol dokážou pochopit princip závislosti a jak například uvedl informant č. 5 a sám si dokázal přiznat, že tímto fenoménem trpí.

VO2: Jaká znají žáci střední škol potenciální rizika při dlouhodobém užívání návykových látek?

Většina informantů uvedla alespoň nějaká rizika. V rozhovorech panovala shoda ve formě rizika vzniku závislosti, dalším negativním problémem byl uveden dopad na zdraví. Z výzkumné otázky tedy vyplývá, že studenti střední školy vědí, jaká rizika by jim užití návykové látky mohlo přinést.

VO3: Jaké mají preventivní programy či preventivní opatření v rámci školy proti užívání drog a jiných návykových látek?

Většina tázaných studentů uvedlo, že neví, jaké mají preventivní programy či dokonce, že poslední prevence proti návykovým látkám byla naposledy na základní škole. Menšina tázaných uvedla, že občas jim někdo uspořádal přednášku na téma rizikového chování.

Autorka se domnívá, že nemůže posuzovat efektivitu prevence, která probíhala nebo probíhá u těchto informantů na jejich základních a středních školách, neboť se jedná o malý výzkumný vzorek. U informantů dvě a pět je možné předpokládat, že preventivní program neměl patričný účinek, a to vzhledem k jejich pokračování v užívání návykových látek.

VO4: Jaké všechny druhy návykových látek žáci středních škol znají?

Výzkumná otázka, která spočívá ve znalosti druhů návykových látek, byla každým respondentem zodpovězena. Jednotlivci uvedli výčet návykových látek, které je v tu danou chvíli a v jejím rozpoložení napadlo. Jako nejčastější droga byl zmiňován alkohol, tabákové

výrobky a marihuana, které jsou v ČR považovány za nejrozšířenější a společností přijatelnými návykovými látkami. Dále pak uveden výčet těch, které mají v důsledku užívání mnohem vyšší negativní dopad na jedince a společnost. U některých i informantů pak došlo ke zjištění, že některé druhy látek jako je například tabák a alkohol, nepovažují za drogy.

Z tohoto vyplývá, že žáci středních škol jsou znalí problematiky druhů drog a dovedou uvést několik konkrétních případů.

4.4. Diskuze

Tento výzkum byl porovnán s tiskovou zprávou mezinárodní studie ESPAD 2019.

Ze zprávy vyplývá, že u české mládeže dochází k poklesu užívání návykových látek. Je zjištěno, že vzhledem ke změně životního stylu mládeže, spočívající ve zvýšené opatrnosti starání se o sebe a své zdraví, již pro ně konzumace alkoholu či jiných návykových látek není atraktivní.

Autorka k tomuto zjištění uvádí, že se její výzkumná část bakalářské práce v tomto shoduje. Z výzkumného vzorku většina informantů sice uvedlo, že drogu již dříve zkusilo, ale brzy s tímto však přestali a již nemají potřebu nadále návykovou látku užívat. Co se týká porovnání dívčího a chlapeckého osazenstva, kteří užili nebo nadále užívají nějakou návykovou látku se nyní dle studie ESPAD takřka vyrovnal. Dříve byl fenomén užívání drog spíše chlapecká záležitost. Vzhledem k autorky zvolenému výzkumnému vzorku, který byl tvořen převážně dívčím pohlavím, autorka nemůže zhodnotit a porovnat, zda chlapci užívají návykové látky více či méně než dívky.

Z tiskové zprávy ESPAD dále bylo zjištěno, že první zkušenost s návykovými látkami, konkrétně s tabákovými výrobky a alkoholem, měli žáci ve věku 14 a 15 let. S tímto se autorka bakalářské práce ve svém výzkumu ztotožňuje. Všichni informanti uvedli, že právě již na základní škole, což odpovídá věku 14 a 15 let, měli první zkušenost se zmíněnou návykovou látkou.

Co se týká věku prvního užití konopných drog se dle zprávy ESPAD 2019 prodlužuje. Toto autorka nemůže posoudit vzhledem k tomu, že nedostala informace, v jakém věku informant měl první zkušenost s konopnou látkou.

V porovnání se zprávou ESPAD, kde bylo zjištěno, že mladiství rádi tráví čas v online světě, autorku potěšilo, že informanti v její výzkumné části uvedli, že převážně svůj volný čas tráví

s přáteli či jinými koníčky. Autorka toto vnímá jako pozitivní vzhledem k tomu, že ví, kolik času stráví mládež u počítačů, telefonů či tabletů.

Dále může potvrdit, že ve většině výše uvedených zjištěních se shoduje s výroční zprávou ESPAD, která se zaměřila na problematiku užívání návykových látek mládeže.

4.5. Závěrečné shrnutí:

Autorka se domnívá, že všechny čtyři výzkumné otázky byly pomocí rozhovorů s pěti informanty zodpovězeny. Na základě provedeného výzkumu na téma riziko užívání drog u žáků střední školy lze shrnout, že první zkušenost s návykovou látkou byla způsobena zvědavostí a sociálním tlakem okolí. Důležité je ale uvědomit si, že zvědavost a experimentování jsou běžnou součástí období dospívání.

Žáci středních škol jsou si vědomi rizik spojených s dlouhodobým užíváním návykových látek. Nejvíce zmiňovanými riziky byly závislost a negativní dopad na zdraví jedince. To svědčí o jejich znalostech o rizicích spojených s drogou závislostí.

Žáci střední školy mají základní znalosti o druzích návykových látek, přičemž alkohol, tabák a marihuana patřily mezi nejčastěji uvedené. U některých z informantů však došlo k mylnému zařazení alkoholu a tabákových výrobků mezi nenávykové látky.

Prevence a informovanost ve školním prostředí je nezbytná pro ochranu žáků před užíváním drog. Bylo zjištěno, že školy mají různé preventivní programy a opatření, avšak úroveň informovanosti respondentů o těchto programech byla nízká. Je proto důležité další vzdělávání školního personálu a zaměřit se na efektivnost preventivních programů, které dokážou poskytnout žákům komplexní informace včetně znalosti aktuálních pojmů v oblasti prevence užívání drog.

Výsledky tohoto výzkumu podporují potřebu dalšího vzdělávání a prevence v oblasti užívání drog u žáků středních škol. Informace, jež byly získány z autorčina výzkumu, mohou sloužit jako základ pro vytváření vhodných prevenčních programů, které budou odpovídat specifickým potřebám a znalostem žáků. Cílem těchto programů je zvýšení a prohloubení znalostí, jež zajišťují snížení rizik a užívání drog mezi žáky na středních školách. Jak například uvádí preventivní program „revolution train“, který je dostupný na stránkách provozovatele projektu (revolutiontrain.cz).

Závěr

V bakalářské práci se autorka zaměřila na problematiku užívání drog mezi studenty na středních školách. V teoretické části autorka pomocí prostudované odborné literatury sepsala kapitoly, které se teoreticky opírají o rizika, která jsou spojená s užíváním drog a postupně jej provází celou prací.

Praktická část byla věnována kvalitativnímu výzkumu, který autorka prováděla na základě předem stanovených kritérií a připravených okruhů otázek pro pět vybraných informantů.

Na základě výzkumného šetření bylo zjištěno, že tomuto tématu je třeba věnovat zvýšenou pozornost. Mladí lidé se často ocitají ve stresujících situacích, které je mohou vést k experimentování s drogami. Důležité je vytvořit pro mladé jedince prostředí, ve kterém se budou cítit bezpečně a budou mít dostatečnou podporu a informace, aby dokázali předcházet rizikovému chování.

Je důležité si uvědomit, že problém užívání drog je komplexní, vyžaduje holistický pohled a spolupráci více zainteresovaných stran, včetně rodičů, pedagogů a příslušných odborníků. Díky včasné a dostatečné prevenci je možné zamezit rizikům, jež jsou spojená s negativním dopadem na mládež či dospělého jedince.

Cíl výzkumu autorka považuje za splněný. Informanti byli komunikativní a vstřícní. Autorčin subjektivní názor je, že většina informantů odpovídala pravdivě. Díky tomu bylo možné dokončit tuto bakalářskou práci.

Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje:

BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním: cesta institucionální pomoci*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2016. ISBN 978-80-7387-703-3

BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9

DAVID, Ivan; FRYDRYCH, Jakub; CHVÍLA, Libor; KOBZA, Jiří; KUŘÁTKO, Pavel et al. *Děti a drogy: legislativa, praxe, léčba, prevence*. Sborník (Medias res). [Rudná]: Medias res, 2019. ISBN 978-80-87957-20-2

DVOŘÁK, Ondřej. *Já, droga*. Praha: Grada Publishing, 2023. ISBN 978-80-271-3759-6

FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Speciální pedagogika: edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-014-0

ILLES, Tom. *Děti a drogy: fakta, informace, prevence*. 2., upr. vyd. Drogy. Praha: ISV, 2002. ISBN 80-85866-50-1

JANÍK, Alojz a DUŠEK, Karel. *Drogy a společnost*. Život a zdraví (Avicenum). Praha: Avicenum, 1990. ISBN 80-201-0087-3

JEDLIČKA, Richard; KOŤA, Jaroslav a SLAVÍK, Jan. *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0586-1

JŮVA, Vladimír. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-95-8

KABÍČEK, Pavel; CSÉMY, Ladislav a HAMANOVÁ, Jana. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-793-4

KALINA, Kamil. *Klinická adiktologie*. Psyché (Grada). Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-4331-8

KENDÍKOVÁ, Jitka. *ADHD krok za krokem*. Dobrá škola. Praha: Raabe, [2019]. ISBN 978-80-7496-438-1

KURIC, Jozef. *Ontogenetická psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2001. ISBN 80-214-1844-3

MIOVSKÝ, Michal; SKÁCELOVÁ, Lenka; ZAPLETALOVÁ, Jana; NOVÁK, Petr; BARTÁK, Miroslav et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-392-1

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. 5., rozšířené vydání. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1357-4

NEŠPOR, Karel. *Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a středních školách*, Sportpropag, 1996, ISBN 80-260-3877-0

NEŠPOR, Karel a CSÉMY, Ladislav. *Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat*. 4., rozš. vyd. Praha: BESIP, 1997

NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. Praha: KLP, 1997. ISBN 80-85917-36-X

RENOTIÉROVÁ, Marie a LUDÍKOVÁ, Libuše. *Speciální pedagogika*. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1475-9

ŘÍČAN, Pavel a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Dětská klinická psychologie*. 4., přeprac. a dopl. vyd. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1049-8

SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4042-3

STODŮLKOVÁ, Eva a ZAPLETALOVÁ, Eliška. *Pedagogika pro střední školy*. Druhé, aktualizované a rozšířené vydání. Beroun: Machart, 2015. ISBN 978-80-87938-32-4

ŠVINGALOVÁ, Dana. *Kapitoly z psychologie*. Studijní texty pro distanční studium (kurz pedagogiky pro MOV). Liberec: Technická univerzita, 2002. ISBN 80-7083-614-8

VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5

VOJTOVÁ, Věra. *Kapitoly z etopedie I*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6311-2.

Internetové zdroje:

Alcohol. Online. Who. 2019. Dostupné z: [https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-unrecorded-per-capita-\(15-\)-consumption-\(in-litres-of-pure-alcohol\)-with-95-ci?fbclid=IwAR37makda4ZwU7XT71zAJ2CZBx9-Z35terXpINHX9oL3gYiF4lSRHypilgw](https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-unrecorded-per-capita-(15-)-consumption-(in-litres-of-pure-alcohol)-with-95-ci?fbclid=IwAR37makda4ZwU7XT71zAJ2CZBx9-Z35terXpINHX9oL3gYiF4lSRHypilgw). [cit. 2023-12-27].

Canatura. Online. Dostupné z: <https://www.canatura.com/co-jsou-to-kanabinoidy>. [cit. 2023-12-27].

Dvojka. rozhlas. Online. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/drogy-v-cechach-a-pribeh-jejich-zneuzivani-8567776>. [cit. 2023-12-27].

Drogy-info.cz. Online. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/publikace/glosar/?g=108>. [cit. 2023-12-27].

Drogy - poznej svého nepřítele. Online. S. 15. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/doc/drogy-poznej-sveho-nepritele-2012.pdf>. [cit. 2023-12-27].

Extáze. Online. Spolufinancováno evropskou unií. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/263-extaze>. [cit. 2023-12-27].

Halucinogenní látky. Online. Spolufinancováno evropskou unií. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/303-halucinogenni-latky-zakladni-informace>. [cit. 2023-12-27].

HHC. Online. Dostupné z: <https://www.nordiction.cz/hhc-vape/>. [cit. 2023-12-27].

Info.cz. Online. Dostupné z: <https://www.info.cz/podcasty/maxim-pavla-vondracka/bem-podcast>. [cit. 2023-12-27].

Konopí pro léčebné účely. Online. Dostupné z: <https://www.sukl.cz/konopi-pro-lecebne-pouziti>. [cit. 2023-12-27].

Kontaktní centra. Online. Kotec.cz. Dostupné z: <https://kotec.cz/kontaktni-centra-obecne/>. [cit. 2023-12-27].

Kontaktní centrum. Online. Sananim.cz. 2023. Dostupné z: <https://www.sananim.cz/sluzby-a-zarizeni/kacko/>. [cit. 2023-12-27].

Kratom. Online. Dostupné z: https://www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles/kratom_en. [cit. 2023-12-27].

Kratom. Online. Šance dětem. 2023. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/kratom>. [cit. 2023-12-27].

Kratom. Online. *Policie ČR*. Dostupné z: *Policie ČR*, <https://www.policie.cz/clanek/kratom.aspx>. [cit. 2023-12-27].

Národní ústav pro vzdělávání. Online. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani.html>. [cit. 2023-12-27].

Nizkoprahové zařízení pro děti a mládež. Online. *Poradna-prava.cz*. Dostupné z: <https://poradna-prava.cz/cz/socialni-sluzby/nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-a-mladez/>. [cit. 2023-12-27].

Online. Dostupné z: 5 Drug Abuse - Factors Types and Prevention Measures - Balamurgan 2018 (Článek, druhy drog) - ano XXX.pdf. [cit. 2023-12-27].

Online. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33914/1242/Zpr%C3%A1va%20o%20problematick%C3%A9m%20u%C5%BE%C3%ADv%C3%A1n%C3%AD%20psychoaktivn%C3%ADch%20l%C3%A9k%C5%AF%20v%20C4%8CR%202023_fin.pdf. [cit. 2023-12-27].

Primární prevence. Online. *Pepor-plzen.cz*. 2023. Dostupné z: <https://www.pepor-plzen.cz/primarni-prevence/primarni-prevence>. [cit. 2023-12-27].

Protidrogový vlak. Online. 2015. Dostupné z: <https://www.revolutiontrain.cz/v2/projekt.php>. [cit. 2023-12-29].

Urgentní stavy - toxické psychózy. Online. Dostupné z: <https://www.ipvz.cz/seznam-souboru/5282-minarik-urgentni-stavy-toxicke-psychozy.pdf>. [cit. 2023-12-27].

Využití peer programů na základních školách v oblasti prevence kyberšikany. Online. Centrum inkluze o. p. s. 2016. Dostupné z: https://www.centruminkluze.cz/pdf/Methodika_Zij-online-bezpecne.pdf. [cit. 2023-12-27].

Výroční zpráva. Online. 2023. Ministerstvo vnitra, 2023. Dostupné z: file:///C:/Users/cejkm/Downloads/npc2023_08_web.pdf. [cit. 2023-12-27].

Výzkum užívání tabáku a alkoholu v ČR. Online. Státní zdravotní ústav, 2023. Dostupné z: <https://szu.cz/wp-content/uploads/2023/09/Narodni-vyzkum-uzivani-tabaku-a-alkoholu-v-Ceske-republice-2022-1.pdf>. [cit. 2023-12-27].

Přílohy

Přepisy rozhovorů

Informantka 1 - R1

Informantka 1 uvedla, že je studentkou střední školy s maturitním oborem v 3. ročníku a je ochotna poskytnout rozhovor pro účely výzkumu do autorky bakalářské práce.

S kým žiješ ve společné domácnosti?

S mamkou, otcem bratrem, přítelem, kocourem.

Máš kolem sebe někoho, kdo užívá nebo užíval nějakou návykovou látku?

Ano.

A kdo je to?

Kamarádky přítel, moje kamarádka, moje maličkost.

A co si představuješ pod pojmem droga?

Prášky, to je to první, co mě napadne. *A napadá tě ještě něco?*

Heroin, koks, kokain, perník, marjánka, extáze a tak.

Jakou drogu z tvého výčtu jsi užila nebo užíváš?

Trávu.

A co třeba alkohol a cigarety?

Alkohol a cigarety neberu jako drogy.

Dobře, jaká byla tvoje motivace pro užití drog?

Zvědavost, machrovina.

A s kým jsi marihuanu užila?

S přáteli.

A jak často jste ji užívali?

Opakovaně.

A proč?

Protože mi to nic nedělalo, tak jsem to chtěla zkusit, dokud mi to něco neudělá.

A co jsi od toho stavu, co ti to mělo udělat, očekávala?

Nevím.

A udělalo to s tebou něco?

Jo.

A co?

Smála jsem se.

A proč jsi je užívala i nadále?

Protože to byla sranda.

Znáš nějaká rizika užívání drog?

Demenci? Vymírání mozkových buněk? Po dlouhodobém užíváním ale. Ale jinak než stařecká demence.

A napadají tě ještě nějaká jiná rizika?

Určitě třeba nechut' k jídlu, nespavost a tak.

Jak to myslíš?

No třeba když někdo sní prášky, tak je hubenej a nespí. A vlastně i ztráta blízkého.

Ztráta blízkého?

No, když někdo fetuje, tak se to někomu nemusí líbit a bude se za tebe stydět a přestane tě zdravit.

A je tvém blízkém okolí někdo takový?

Ne, teda jo. Strejda, ale toho neberu jako strejdu.

Proč?

Protože fetuje a já se za něj stydím.

Jaký k tomu jeho problému zaujímáš postoj?

Nevím, nemám ho ráda.

A jak často jsi užívala nebo užíváš drogy?

Opakovaně po dobu 2 měsíců a nárazově.

A jak jsi se cítila při užití?

Nijak, nemělo to na mě nějaký efekt, prostě to udělala jen tak pro zábavu.

A proč jsi je užívala pouze po dobu 2 měsíců?

Jen tak. Třeba 3krát.

A pak už ne?

Ne.

Proč?

Protože jsem nechtěla, a navíc to bylo drahý a já neměla moc peněz.

A proč jsi nechtěla?

Hm. (Bylo vidět, že se to tom dále nechce bavit).

A věděli rodiče o tom, že jsi nějakou drogu užívala?

Ne, nejsem blbá.

Jak to myslíš?

Nesouhlasili by.

A cítíš se být rodinou a blízkými milována podporována?

Velmi.

A je ve tvé rodině někdo, kdo užívá nějakou drogu?

Nikdo nebo vlastně občas rodiče, ale to spíš ne, občas si dají pivo a cigarety, ale to si nemyslím, že je droga.

V kolika letech jsi užila svou první drogu?

Na základce a cigaretu.

Co si představuješ pod pojmem závislost?

Nevím, jak začít. Řekněme, že to je věc, která ti ničí život.

Čím ti ničí život?

Člověk přichází o peníze, o kamarády o rodinu.

A proč?

Protože je to něco, co ti zatemňuje mozek.

A čím?

Všema látkama, který do sebe dáváš anebo těma věcma, který díky závislosti děláš. Třeba je závislost i hraní na automatech.

Přejdeme k otázce, líbí se ti ve škole?

Asi jako každému teenegrovi.

A baví tě to ve škole?

Poměrně jo.

Jaký máš prospěch?

Chvalitebný.

A jsi spokojená se svými výsledky ve škole?

Jo.

Jak tráviš svůj volný čas?

S přítelem a kamarády.

A co spolu děláte?

Chodíme na procházky, jezdíme na kola anebo se jezdíme koupat.

A máš nějaký koníček?

Cvičím.

Jak často se věnuješ cvičení?

Každý den.

Máte ve škole nějaké preventivní programy?

Ne.

A znáš nějaké preventivní programy?

Ne.

Informantka 2 – R2

Informantka 2 uvedla, že je studentkou střední školy s maturitním oborem v 4. ročníku a je ochotna poskytnout rozhovor pro účely výzkumu do autorky bakalářské práce.

S kým žiješ ve společné domácnosti?

Žiju s mamkou a bráchou.

A máš kolem sebe někoho, kdo užívá/užíval nějakou návykovou látku?

Jo, mamka kouří a otec taky, a ještě k tomu je alkoholik. /zamyslela se/

A jaký byl tvůj postoj vůči matce a otci, když jsi je viděla, užívat jmenované látky?

Když jsem byla mladší, tak jsem cigarety odsuzovala, ale více se mi asi nelíbilo, že otec pije a je potom agresivní. Otce jsem potom díky tomu přestávala mít ráda, ale bylo zvláštní, že mě to vybičovalo k lepší výkonům. Chtěla jsem být lepší než on.

Jak to myslíš, že byl agresivní?

Mlátil nás.

Co pro tebe znamená pojem droga?

Všechno, na čem se člověk může stát závislým.

A dokážeš mi vysvětlit pojem závislost?

Závislost? Něco, bez čeho nemůžu být, potřebuju to a chci to.

Je nějaká návyková látka, o které můžeš říct, že jsi závislá?

Cigarety.

Jak často kouříš?

Každý den.

Co tě vedlo? Jaký byl prvotní impuls pro to nějakou návykovou látku zkusit?

Otec mě k tomu jako by přivedl.

Jak to myslíš? Jako, že jsi tvého otce považovala za tvůj vzor?

Ne. Zapálila jsem si jemu na truc, protože mi vždycky říkal, že když mě uvidí s cigaretou, urazí mi ruce. Tak jsem na truc začala kouřit a udělala jsem mu to jakoby naschvál, jako pomstu.

Jaké znáš druhy drog?

Cigarety, alkohol, marihuanu, koks, LSD, heroin, prostě všechno, na čem může být člověk závislý a škodí mu to.

S jakými jmenovanými látkami máš zkušenost?

Párkrát jsem vyzkoušela marihuanu a občas se napiju alkoholu.

Jaký byl tvůj prvotní impuls pro toto užití?

Cigaretu kvůli otce a od té doby kouřím a marihuana, byla spíš jen zvědavost.

Jak jsi se cítila po užití jmenovaných drog?

Při marihuaně asi nijak, alkohol piju zřídk a jenom s přáteli a cigareta mi pomáhá ve stresu.

V kolika letech jsi poprvé užila drogu a jakou?

Ve 14 a cigarety.

Uvědomuješ si rizika, která jsou spojená s dlouhodobým užíváním?

Nechci dopadnout jako otec, takže na alkohol si dávám pozor. Nemusím pít pravidelně, ale kouření mě teď pomáhá od stresu, ale nemyslím si, že jsem natolik závislá, abych se toho nedokázala zbavit.

A zkoušela jsi s tím přestat?

Ne, proč? Nevidím důvod, proč bych měla přestávat.

A ví o tom rodiče?

Ano.

A jaký k tomu mají postoj?

Mamka mi řekla, že nemá smysl mi to zakazovat, ale že dělám chybu.

Máte ve škole nějaké preventivní programy nebo přednášky o návykových látkách?

Jo chodí k nám nějaký lidi a povídají nám o drogách, šikaně, kybershikaně a tak.

A baví tě tyhle programy?

Přednášky jsou někdy zajímavý.

Co myslíš, že je cílem přednášek?

No naučit nás, abychom se tomu dokázali vyhnout. /Pousmála se/

Jak trávíš svůj volný čas?

Hodně času trávím se svým přítelem a potom různě s přáteli a rodinou. S rodinou jsme doma a dost si povídáme a s kámošema chodíme do různých klubů nebo třeba do kina, ale nejvíc času trávím se svým přítelem. /Zasmála se/ Chodíme na procházky.

Máš nějaké koníčky, záliby?

Jo, ráda čtu.

Líbí se ti ve škole?

Jak kdy.

A proč se ti tam líbí a proč ne?

Záleží na tom, jakou učitelé udělají hodinu, jestli je zábavná nebo nudná.

Baví tě obor, který studuješ? Ano, řekla bych že jo.

Jaký máš prospěch?

Průměr, někdy se daří a někdy ne.

Myslíš si, že tvé užívání návykové látky má pozitivní dopad na tvůj školní prospěch?

Ano, protože se mi lépe soustředí a dokážu se lépe připravit na testy a zkoušení.

Jsi spokojená se svým prospěchem a známkami?

Tak vždycky by to mohlo být lepší /zasmála se/.

Informantka 3 – R3

Informantka 3 uvedla, že je studentkou střední školy s maturitním oborem v 3. ročníku a je ochotna poskytnout rozhovor pro účely výzkumu do autorky bakalářské práce.

S kým žiješ ve společné domácnosti?

S mamkou a bráchou.

Máš kolem sebe někoho, kdo užíval nebo užíval nějakou návykovou látku?

Ne.

Cítíš se podporována a milována svou rodinou a blízkými?

Ano.

A dokážeš vysvětlit pojem droga?

Tak já nevím, jak bych to popsala, asi nějaká nezdravá nelegální návyková látka.

A dokážeš vyjmenovat nějaké konkrétní druhy?

Konopí, pak nějaký podpurný tabletky, který seženeš na diskotékách různý. Já nevím, jestli se do toho dá započítat i, i když to asi ne.

Co jsi měla na mysli?

Cigarety a alkohol asi nejsou droga co.

A s jakou látkou, co jsi jmenovala, máš zkušenost?

Asi s kouřením a alkoholem. Asi i trávu jsem zkusila.

A jaký byl prvotní impuls pro užití těchto látek?

Asi tak nějak vždycky na nějaký akci, prostě jsem to chtěla zkusit.

A jak často užíváš?

Spíš jenom tak na zkoušku, není to, že bych si něco dávala pravidelně. A trávu to bylo jenom jednou.

A jak jsi se po tom cítila, když jsi něco užila?

Po alkoholu jsme taková divočejší, ale pokaždý to se mnou udělá něco jiného. Někdy jsem po užití alkoholu veselá někdy smutná a co se týká té trávy, tak to to se mnou nic neudělalo, asi blbej matroš. /zasmála se/

Věděli o tom rodiče, že jsi užila jmenované látky?

Tak o alkoholu jo, když mě poprvé viděli opilou a o cigaretách taky věděli, to jsem dostala od mamky ceres, i přes to, že sama kouří, protože mamka na to přišla a o trávě to neví, protože to nebylo jako, jako jak mi nic nebylo, tak to na mě nikdo ani nepoznal, tak nebylo potřeba o tom někomu říkat.

V kolika letech jsi poprvé užila nějakou návykovou látku?

Asi na základce jsem zkoušela kouřit cigaretu.

Líbí se ti ve škole?

Ne. A proč?

Nebyla to první volba, a taky se mi tam nelíbí chování učitelů a celkově ten dojem.

A baví tě obor, který studuješ?

Vyloženě jako obor, spíš mě baví některý předměty.

A jaký máš prospěch?

Tak já mám 3, čtyřky.

A jsi s tím spokojená?

Asi je mi to jedno.

Jak trávíš svůj volný čas?

Přijdu domu, najím se, odpočinu si, někdy se i učím, chodím o víkendu na brigády občas i v týdnu. Co se týče koníčků a akcí mimo školu, tak to moc ne. Spíš jen občas. Dojíždím, tak moc není čas na koníčky. Asi žádný nemám, kterým bych se věnovala nějak často. Občas si něco přečtu, občas chodím ven a občas si jdu zacvičit.

Znáš nějaká rizika, kterou jsou spojena s užíváním drog, pokud ano, tak jaká?

Kouření způsobu různá onemocnění, a na alkoholu můžeš být třeba závislá. Každá droga má nějaký následky na zdraví, ale víceméně je to ta závislost.

A dokážeš vysvětlit pojem závislost?

Něco, bez čeho nedokážeš žít.

Máte ve škole nějaké preventivní programy?

Programy úplně ne, ale občas máme jednou jsme měli přednášku o drogách.

Informantka 4 – R4

Informantka 4 uvedla, že je studentkou střední školy s maturitním oborem v 4. ročníku a je ochotna poskytnout rozhovor pro účely výzkumu do autorky bakalářské práce.

S kým žiješ ve společné domácnosti.

S mamkou a tatškou a ségrou.

Cítíš se podporována a milována rodinou?

Ano, rozhodně ano.

Máš kolem sebe někoho, kdo užívá nebo užíval nějakou návykovou látku?

No bývalého přítele. Jednou jsem mu dala pusu a cítila jsem pak, že to bylo něco hořkýho, tak mi říkal, že si něco dal, ale už nevím, co. A taky znám někoho, kdo si občas zahulí trávu nebo si dá alkohol.

A jaký k tomu máš postoj, když někoho vidíš, jak něco užívá?

Ať si kouří a pije, kdo chce, co chce, ale ať mi to necpou. Já piju málo a nebudu to měnit, ať si každé pije a je mu zle, já ne. Já jsem se opila na svý osmnáctiny jako dobytek, a to mi moc stačilo. Bylo to nepříjemný a měla jsem okno.

A takže už od téhle své oslavy, alkohol nepiješ?

Ne, když už tak si dám maximálně skleničku a prokládám to vodou. Hlavně se u toho snažím tancovat, abych to spálila, co nejdřív, ale spíš, když jdu na akci tak nepiju vůbec.

A co pro tebe znamená pojem droga?

Nechci, neberu, děkuji,

A co si pod tím jako představíš?

No, asi něco, co je pro mě zakázaný.

A jaké znáš konkrétní druhy?

No, alkohol, cigarety, teď už jsou i nově nějaký čaje, nějaký extáze, tlumící drogy a víc už nevím no.

O jakém čaji mluvíš?

Myslím, že se mu říká Kratom.

A víš o tom něco bližšího, nebo zkoušela jsi to někdy?

Ne a ne.

A s jakými jmenovanými látkami máš zkušenost?

S alkoholem a cigaretama.

A jak často je užíváš?

No cigarety jsem zkoušela v prváku, nějaký měsíc, ale jenom sem tam pár potahů, ale nebylo to nic pro mě, bylo mi z toho blbě. A alkohol jen příležitostně, a to maximálně sklenku nebo 2.

Jaký byl prvotní impuls pro užití nějakých návykových látek?

Asi jsem byla zvědavá. Všichni pili, tak jsem to taky chtěla zkusit, a i takový to, že mi nebylo osmnáct a chtěla jsem to zkusit a tak.

A jak jsi se potom cítila?

Unavená, vyzkoušela jsem si to, že když nepiju, tak mám víc energie, než když piju, ten alkohol mě tlumí.

Věděli rodiče o tom, že jsi užila již zmíněné látky?

Vzhledem k tomu, že jsem po své oslavě 18. narozenin zvracela a museli se o mě starat, tak ano. A o kouření to neví.

A proč jsi jim to neřekla?

Protože to bylo v prváku na střední a nechci se chlubit rodičům, že jsem zkoušela kouřit cigarety.

A v kolika letech jsi poprvé užila nějakou drogu?

Na základce cigarety.

Dokážeš vysvětlit pojem závislost?

Asi bych to brala, že to je něco bez čeho nedokážu fungovat a když to nemám, tak jsem jako nervózní, roztěkaná a potřebuju to a když už to mám, tak jsem spokojená.

Jaký máš školní úspěch? Líbí se ti ve škole? Baví tě tvůj obor?

Ano, myslím si, že je to těžký vybrat si obor na základce, ale myslím si, že jsem si vybrala dobře. Byla to pro mě ideální volba. Chtěla bych v tomhle oboru pokračovat dál i na vysokou. Nedokážu si představit, že bych studovala něco jiného.

A jaký máš prospěch?

No, sem tam nějaká dvojka trojka jednička, takže takový průměr.

A jsi s tím spokojená?

Asi si myslím, že jo, zlatá střední cesta a toho se držím.

A jak trávíš tvůj volný čas?

Chodím ráda tancovat na diskotéku, ráda chodím na procházky a trávím čas s holkama a nakupováním.

Jaká jsou rizika spojená s užíváním drog?

No, tak třeba, když někdo užije tu trávu, tak může mít nějaká onemocnění, jako je třeba schizofrenie. Potom závislost, nebo jakoby zdravotní problémy a leze to do peněz.

Máte ve škole nějaké preventivní programy?

Asi ne, já nevím. Pustili nám film o Katce.

Informant 5 – R5

Informant 5 uvedl, že je studentem odborného učiliště v 3. ročníku a je ochoten poskytnout rozhovor pro účely výzkumu do autorky bakalářské práce.

S kým žiješ ve společné domácnosti?

S mamkou, jejím přítelem a svým bráchou.

Máš kolem sebe někoho, kdo užívá nebo užíval nějakou návykovou látku?

Ano rodiče kouří. /zamyslel se/ No občas i pijou.

Jaký je tvůj postoj, když vidíš někoho užívat nějakou návykovou látku?

No, moc si s nima nemám co říct, spíše se jích straním.

A cítíš se podporovaný a milovaný rodinou?

Jo, samozřejmě. /směje se/

A co pro tebe znamená pojem droga?

Hmmm. Představím si věc, na kterou musím každý den myslet. Takže si myslím, že mi to do hlavy přijde prostě samo a vzpomenu si na tu danou věc, jako třeba káva, když jsem unavenej nebo cigareta třeba ve stresu.

Jaké znáš druhy drog?

Kofein, alkohol, marihuanu a tabák a tak.

A s jakými jmenovanými látkami máš zkušenost?

Se všemi.

Jak často je užíváš?

Všechny najednou? /smích/ Alkohol si dám podle příležitosti, abych se odvážil hovořit o čemkoli, jak to říct, no, abych se cítil uvolněněji a tak. Samozřejmě k alkoholu si rád zapálím cigaretu a čas od času si zapálím i marihuanu.

A jaký byl prvotní impuls pro užití nějaké návykové látky?

No, asi zvědavost. Zajímalo mě, jaký to je, proč to lidi dělají.

V kolika letech jsi měl první zkušenost s nějakou návykovou látkou a jakou?

Asi ve 14 s cigaretou a alkoholem.

Vědí rodiče o tom, že jsi užíval již zmíněné drogy?

Joo, no. Ví, o alkoholu a o cigaretách a s tou marihuanou, to je takový moje tajemství.

A co si myslíš, že by na to řekli?

No, radost by asi neměli, proto jim to neříkám.

A znáš nějaká rizika, která jsou spojená s dlouhodobým užíváním drog?

Třeba závislost. Pak, že alkohol není zdravý, kouření škodí a tak.

A dokážeš vysvětlit pojem závislost?

Závislost to je si myslím, vlastnost, bez který si to neumím představit. Prostě dané věci, co nutně někdo potřebuje.

A když znáš taková rizika, proč i nadále je užíváš?

Protože to mám rád.

A jak se cítíš po užití drog?

Záleží po užití čeho. Třeba po alkoholu se cítím všemocný, s ničím nemám problém, z ničeho nemám strach. Po marihuaně jsem takovej, že nejsem tak komunikativní, zaobírám se věcma ve své hlavě a po cigaretách se cítím normálně.

Myslíš si, že máš nějakou závislost?

Asi na tom alkoholu a tabáku, to mám rád.

Líbí se ti ve škole?

No, je to tu docela fajn, máme fajn kolektiv.

Baví tě obor, který studuješ?

Je mi to tak nějak jedno. Chodím sem hlavně kvůli přátelům a holkám.

Jaký máš prospěch?

Dobrej, nepropadám, zase nejsem žádněj šprt.

Myslíš, že to, že užíváš nějaké návykové látky ovlivňuje tvůj prospěch?

To si myslím, že ne. Kdyby to ovlivňovalo můj prospěch, tak nechodím do školy.

A jak trávíš svůj volný čas?

Různě, rybařím, jsme s přáteli, chodím do lesa, s přítelkyní chodíme na procházky, a tak různě.

Máte ve škole nějaké preventivní programy?

No, něco jsme tu měli, ale asi jsem na to zrovna chyběl. Vím, že jsme měli nějakou na základce přednášku o drogách. Měla nás varovat a tak, to byl asi poslední preventivní program /usmál se/.